

**ZPRACOVÁNO V NÁVAZNOSTI NA
PROJEKT „DOMA S RODINOU“**

OTÁZKY NÁHRADNÍ RODINNÉ PÉČE V PRÁVNÍM KONTEXTU

JUDr. Pavel Šitavanc / IQ Roma servis, z.s.

2019

ÚVOD

I. RODINA.....	2
I.1 Rodina z pohledu sociologického.....	2
I.2 Rodina z pohledu právního	2
II. PŘÍBUZENSTVÍ	4
III. RODIČOVSKÁ ODPOVĚDNOST	5
IV. VÝŽIVNÉ.....	5
IV. 1 Osoby povinné.....	5
IV. 2 Výše výživného.....	6
V. NÁHRADNÍ RODINNÁ PÉČE	7
V. 1 Pojem NRP v právním řádu.....	7
V. 2 Možné definování a nahrazení NRP termínem NP.....	8
V. 3 Faktory ovlivňující NRP, zejména pěstounskou péčí.....	11
VI. PĚSTOUNSKÁ PÉČE.....	14
VI.1 Právní úprava pěstounské péče.....	14
VI. 2 Podmínky pro ustanovení pěstounem.....	14
VI. 3 Příbuzenská pěstounská péče.....	16
VI. 3 .1 Hlavní problémy při nahlížení na příbuzenskou pěstounskou péči	16
A/ Vhodnost příbuzného pro výkon pěstounské péče	17
B/ Příčiny svěřením dítěte d péče prarodičů.....	17
C/ Specifika sociálně vyloučených skupin.....	18
D/ Odborné vzdělávání a spolupráce s doprovázejícími organizacemi	20
E/Rozhodování	20
E.1 Obecní úřad obce s rozšířenou působností.....	
E. 2 Případová konference.....	24
E. 3 Rozhodování soudů.....	25
Příklad z rozhodovací praxe soudu.....	27
Příklad z rozhodovací praxe ÚP o odměně pěstouna.....	36
E. 4 Participace dítěte.....	38
E. 5 Nejlepší zájem dítěte.....	39
VI. 4 DÁVKY PĚSTOUNSKÉ PÉČE.....	40
VII. ZÁVĚRY - NÁVRHY.....	42
POUŽITÉ ZKRATKY.....	44

***Zájem dítěte musí být předním hlediskem při jakékoli činnosti týkající se dětí, ať už uskutečňované veřejnými nebo soukromými zařízeními sociální péče, správními nebo zákonodárnými orgány.
Úmluva o právech dítěte (The United Nations Convention on the Rights of the Child), čl.3***

V souvislosti s otázkami „náhradní rodinné péče“ je nutné ujasnění a sjednocení chápání některých pojmů, jejichž vymezení je určující pro posouzení správnosti, respektive dostatečnosti jak legislativní, tak i metodické úpravy a navazujících standardních postupů u NRP.¹

Mezi tyto pojmy patří rodina, příbuzenství, rodičovská odpovědnost, vyživovací povinnost, odůvodněné potřeby, bezúhonnost a další. Jednotlivými pojmy se budou zabývat podrobněji následující kapitoly, a to jak z hlediska právní historie, tak současnosti.

Cílem této práce je, v návaznosti na rozbor institutu NRP a souvisejících pojmů, posoudit úroveň, vhodnost a jednoznačnost současného stavu úpravy NRP, vyvození závěrů a nastínění možných změn, vedoucích k optimalizaci úpravy, sjednocení postupů a zefektivnění řešení situací, ovlivňujících vývoj a život dětí, péči o které nemohou nebo nechtějí vykonávat jejich rodiče.

Materiál je koncipován tak, aby bylo možné jeho využití při vytváření posudků OSPOD, v rámci samotného rozhodovacího procesu o péči, při práci SAS, doprovodných organizací a dalších subjektů.

---

¹ NRP – zavedená zkratka užívaná u náhradní rodinné péče

I. RODINA

RODINA
ZÁKLADNÍ
RODINA
ROZŠÍŘENÁ

1.1 RODINA Z POHLEDU SOCIOLOGICKÉHO

Podle sociologické definice je rodina skupina osob, které jsou vzájemně spjaty pokrevními svazky, manželstvím (nebo srovnatelným právním vztahem) nebo adopcí. Z takového pojetí lze tedy vymezit rodinu základní, „nukleární“, kterou tvoří muž, žena a jejich děti, a rodinu rozšířenou, která zahrnuje prarodiče, tety, strýce a bratrance. Nelze opomenout ještě jeden typ rodiny, respektive speciální kategorii rodiny základní, kterým je rodina neúplná, tedy rodina s jedním rodičem. Zajištění dostatečné podpory rodiny a rodičovství by mělo být primárním úkolem státu, neboť se jedná o nenahraditelnou investici do budoucnosti občanské společnosti. Tuto podporu je třeba chápat nejen jako podporu základní rodiny, ale i rodiny v širším pojetí, včetně rodiny náhradní. Dospělí členové rodiny, primárně dospělí členové základní rodiny, jsou pak odpovědní za výchovu dětí. ²

Podle Vlasty Fišerové lze pojem rodiny považovat spíše za nástroj teoretické a metodologické analýzy než za přesný název určité sociální entity. ³

Většina studií o rodině se soustředí na vztah muže a ženy, matky a otce, rodičů a malých dětí, rodičů a dospělých dětí, vnoučat a prarodičů apod. Ostatní vztahy bývají označeny jako „širší příbuzenské sítě“, nikoli rodina. Naprosto výsadní postavení mají, podle Romany Benešové a Jany Barvíkové z Institutu sociologických studií, Fakulty sociálních věd, Karlovy univerzity, děti (a jejich děti, jsou-li). Tvoří první, nejužší vrstvu rodiny. Jejich zařazení do rodiny je totiž automatické a nezrušitelné. Za základní stavební kámen rodiny považují vztah rodičovský, jehož význam se nesnižuje ani v období dospělosti a osamostatnění se dítěte. ⁴

1.2 RODINA Z POHLEDU PRÁVNÍHO

Na rozdíl od sociologie, případně jiných vědních disciplín, není pojem rodiny v českém právním řádu jednoznačně definován. Obecný zákoník občanský (ve zkratce o. z. o.), platný na českém území až do roku 1950, vymezení tohoto pojmu obsahoval a jako rodinu vnímal rodiče se všemi jejich potomky. Oproti tomu občanský zákoník platný až do roku 2014 se o rodině pouze zmiňoval a to neurčitě v souvislosti s vypořádáním společného jmění manželů a při vrácení daru. Zvláštní zákon o rodině rovněž definici neobsahoval. Z jeho ustanovení §1 odst. 2) bychom mohli usuzovat na vymezení rodiny základní, tvořenou mužem, ženou a dětmi, neboť se zde hovoří o tom, že: „Hlavním účelem manželství je založení rodiny a řádná výchova dětí“. ⁵

² <http://www.kdejsitato.cz/rodina/rodina-zaklad-statu.html>

³ Vlasta Fišerová <https://encyklopedie.soc.cas.cz/w/Rodina> Sociologická encyklopedie Sociologický ústav AV ČR

⁴ Romana Benešová, Jana Barvíková, Institut sociologických studií, Fakulta sociálních věd, KU, www.anthropoweb.cz

⁵ Zákon č. 94/1963 Sb., o rodině

Shodnou formulaci najdeme i v NOZ, platném od roku 2014, který v § 655 rovněž uvádí, že: „Hlavním účelem manželství je založení rodiny, řádná výchova dětí a vzájemná podpora a pomoc.“ I platný občanský zákoník tedy zdůrazňuje vztah rodičů a dětí. Rodinu vytvářejí i děti žijící s nesezdanými rodiči, kteří jsou však ve vztahu mezi sebou považováni za osoby blízké (§ 22 odst. 1 věta první a druhá). Rodina založená faktickým partnerským svazkem osob opačného pohlaví, druha a družky, zakládá jen některé a od manželů odlišné vzájemné právní vztahy partnerů. Osoby v této rodině žijící mají však právo na ochranu rodinného života. **6**

Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník

§ 655 Manželství je trvalý svazek muže a ženy vzniklý způsobem, který stanoví tento zákon. Hlavním účelem manželství je založení rodiny, řádná výchova dětí a vzájemná podpora a pomoc.

§ 687 (1) Manželé mají rovné povinnosti a rovná práva.

(2) Manželé si jsou navzájem povinni úctou, jsou povinni žít spolu, být si věrni, vzájemně respektovat svou důstojnost, podporovat se, udržovat rodinné společenství, vytvářet zdravé rodinné prostředí a společně pečovat o děti.

§ 690 Uspokojování potřeb rodiny.

Každý z manželů přispívá na potřeby života rodiny a potřeby rodinné domácnosti podle svých osobních a majetkových poměrů, schopností a možností tak, aby životní úroveň všech členů rodiny byla zásadně srovnatelná. Poskytování majetkových plnění má stejný význam jako osobní péče o rodinu a její členy.

§ 692 Rozhodování o záležitostech rodiny.

(1) O záležitostech rodiny, včetně volby umístění rodinné domácnosti, popřípadě domácnosti jednoho z manželů a dalších členů rodiny, především dětí, které nenabýly plné svéprávnosti, a o způsobu života rodiny, se mají manželé dohodnout.

Z jednotlivých shora uvedených vymezení rodiny a současně s využitím vymezení příbuzenství by bylo možné rodinu (v pojetí širším, „rodovém“) definovat takto:

Rodina je společenství osob, které jsou vzájemně spjaty pokrevními svazky, manželstvím, srovnatelným právním vztahem nebo adoptí, jejichž hlavním cílem je řádná výchova dětí, vzájemná podpora a pomoc při naplňování potřeb života, a to podle osobních a majetkových poměrů, schopností a možností tak, aby životní úroveň všech členů tohoto společenství byla zásadně srovnatelná.

Pojem „rodina“ musí být interpretován v širším smyslu, aby zahrnoval biologické a adoptivní rodiče či pěstouny nebo, kde je to vhodné, i členy širší rodiny či komunity, která byla ustanovena dle místních zvyků (čl. 5) - Výbor pro práva dětí, IX. Obecný komentář č. 14, 2013. ⁷

II. PŘÍBUZENSTVÍ

Z pohledu sociologie je příbuzenství charakterizováno jako celek vztahů, které pokrevně nebo sňatkem spojují mezi sebou určitý počet jednotlivců. Termín příbuzenství se považuje často za synonymum pokrevního příbuzenství. Pokrevnost ale odpovídá spíše biologickému vztahu mezi dvěma jedinci, zatímco příbuzenství je speciálním sociálním vztahem.

V NOZ ⁸ je v § 771 příbuzenství definováno jako vztah osob založený na pokrevním poutu, nebo vzniklý osvojením. Ve srovnání s vymezením z pohledu sociologie je vymezení uvedené v zákoně užší. Jedná se o právní poměr mezi rodiči a všemi jejich potomky, kteří tvoří v právním smyslu rodinu. Příbuzní jsou osobami blízkými, a to jak v řadě přímé, tak v řadě pobočné – výslovně sourozenci. Jiní příbuzní v řadě pobočné se pokládají za osoby vzájemně blízké pouze tehdy, pokud by újmu, kterou utrpěla jedna z nich, druhá důvodně pociťovala jako újmu vlastní.

V §772 je pak příbuzenství děleno na příbuzenství v linii přímé, pochází-li jedna osoba od druhé (v linii vzestupné i sestupné, tj. v poměru předků a potomků) a příbuzenství v linii vedlejší, mají-li dané osoby společného předka, ale přitom nepocházejí jedna od druhé (plnorodé – osoby pocházející od téhož páru společných předků - a polorodé – osoby mající společného jen jednoho předka).

NOZ navrácí pojem švagrovství (§ 774), které naše soukromé právo znalo do roku 1964. Švagrovství je poměr obdobný příbuzenství. Vznik švagrovství je vázán na vznik manželství (nikoli např. registrovaného partnerství). Zánikem manželství švagrovství nezaniká v případě, že manželství zaniklo smrtí jednoho z manželů. ⁹

LINIE PŘÍMÁ
LINIE
VEDLEJŠÍ

ŠVAGROVSTVÍ

⁷ Úmluva o právech dítěte a související dokumenty, MPSV ČR 2016, ISBN 978-80-7421-120-1

⁸ Zákon č.89/2012 Sb., občanský zákoník

⁹ Občanský zákoník / komentář Petrov, Výtisk, Beran & kolektiv / 1. vydání 2017

III. RODIČOVSKÁ ODPOVĚDNOST

Rodičovská odpovědnost podle § 865 NOZ náleží stejně oběma rodičům. Z formulace § 868 odst. 1) je zřejmé, že od rodičovské odpovědnosti je třeba odlišovat právo a povinnost péče o dítě, která jsou zachována i v případě, že výkon rodičovské odpovědnosti je pozastaven (nezletilý rodič, rodič bez plné svéprávnosti, jiné závažné okolnosti, rozhodnutí soudu).

Pozastavení výkonu rodičovské odpovědnosti (§ 869 odst. 2), případně zbavení či omezení rodičovské odpovědnosti (§ 874) nemá vliv na plnění vyživovací povinnosti. Péči o dítě a jeho ochranu, výkon jeho výchovy, popřípadě některých jejích stránek, nebo dohled nad dítětem mohou rodiče svěřit jiné osobě, přičemž tímto trvání ani rozsah rodičovské odpovědnosti nemusí být dotčen (§ 881). ¹⁰

IV. VÝŽIVNÉ

IV.1 OSOBY POVINNÉ

Okruh osob povinných, tedy osob s vyživovací povinností k dětem, je vymezen v § 910 odst. 2) NOZ, ze kterého vyplývá povinnost rodičů, prarodičů a dalších předků dítěte. Současně NOZ v odst. 3) stanoví posloupnost vyživovací povinnosti k dětem, když vzdálenější příbuzní mají tuto povinnost jen, nemohou-li ji plnit bližší příbuzní (tzv. pravidlo přednosti). Rodinná posloupnost

v tzv. systému rodinné solidarity vymezuje pouze příbuzné v řadě vzestupné, nikoliv pobočné (sourozenci, osoby se švagřeně atp.). Jedná se tedy o vyživovací povinnost mezi předky a potomky. Je-li více povinných, kteří mají vůči dítěti stejné postavení, odpovídá rozsah jejich vyživovací povinnosti jejich majetkovým poměrům, schopnostem a možnostem k majetkovým poměrům, schopnostem a možnostem ostatních (§ 914). ¹¹

Zákon o rodinném právu (dále jen ZPR) ¹² v § 71 stanoví, že, je-li více osob povinných, které jsou příbuzné v témže stupni, jsou všechny spoludlužníky rukou společnou a nerozdílnou, ale v jejich vzájemném poměru nese každý takový podíl, jak odpovídá poměru jeho výdělečných a majetkových možností k výdělečným a majetkovým možnostem ostatních. Zákon o rodině (dále jen ZR) ¹³ v § 89 stanoví, že, je-li několik povinných, kteří jsou příbuzní v témže stupni, plní každý z nich vyživovací povinnost takovým dílem, jaký odpovídá poměru jeho schopností, možností a majetkových poměrů k schopnostem, možnostem a majetkovým poměrům ostatních. Zmíněné dřívější úpravy jsou prakticky shodné se současnou právní úpravou.

¹⁰ Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník

¹¹ Občanský zákoník / komentář Petřov, Výtisk, Beran & kolektiv / 1. vydání 2017

¹² Zákon č. 265/1949 Sb., Zákon o právu rodinném

¹³ Zákon č. 94/1963 Sb., Zákon o rodině

IV.2 VÝŠE VÝŽIVNÉHO

Podle Mgr. Adama Křístka nedostatky v právní aplikaci právní úpravy výživného negativně ovlivňují nejen rozpadlé (neúplné) rodiny, ale i jiné úpravy poměry dětí. Za jednu z určujících otázek považuje výši výživného. Ustanovení § 913 o.z. hovoří o odůvodněných potřebách dítěte oprávněného (v našem kontextu dítěte) a o schopnostech, možnostech a majetko-vým poměrech povinného. Bohužel do dnešní doby neexistuje žádná jasná specifikace, vzorec nebo závazné hodnoty pro stanovení konkrétní výše výživného (pouze nezávazné tabulky z roku 2010 určující doporučenou výši výživného, a to procentní částí z příjmu povinného).¹⁴

RODINNÁ
SOLIDARITA

ZSPOD¹⁵ v § 47f odst. 1) upravuje příspěvek na úhradu potřeb dítěte tak, že nárok na příspěvek má nezletilé nezaopatřené dítě svěřené do pěstounské péče. Příspěvek na úhradu potřeb dítěte náležející podle věty první se vyplácí osobě pečující. V odst. 3) pak vymezuje výši tohoto příspěvku, a to pro jednotlivé věkové kategorie dětí následovně: a) 4950 Kč pro dítě ve věku do

PŘÍSPĚVEK
NA ÚHRADU
POTŘEB
DÍTĚTE

6 let, b) 6105 Kč pro dítě ve věku od 6 do 12 let, c) 6985 Kč pro dítě ve věku od 12 do 18 let, d) 7260 Kč pro dítě ve věku od 18 do 26 let. Jedná se o nejbližše specifikované „odůvodněné potřeby“ dítěte. Ze samotného označení „příspěvek na úhradu potřeb dítěte“ je patrné, že uvedené částky nepředstavují plnou míru finančního vyjádření takových potřeb dítěte.

ODŮVODNĚNÉ
POTŘEBY
DÍTĚTE

Mgr. Adam Křístek používá termín „doplňkové“ výživné. Toto označení vystihuje charakter a účel výživného na nezletilé děti, stanoveného prarodičům, případně v posloupnosti dalším předkům dítěte. Jedná se výživné, jehož účelem je dorovnání výživného odpovídajícího odůvodněným potřebám dítěte v případě, že výživné stanovené rodičům je nedostatečné k zajištění potřeb dítěte (v případě úplné neschopnosti rodičů plnit vyživovací povinnost se pak může jednat o plnou úhradu).¹⁶

DOPLŇKOVÉ
VÝŽIVNÉ

Kolektiv autorů vedený Holubem ve svém komentáři k zákonu o rodině uvádí, že výživné ze strany prarodičů přichází na řadu až v případě, kdy vyživovací schopnost nemůže být z objektivních důvodů plněna ze strany rodičů dítěte. Těmito důvody mohou být např. nemoc či studium. Nejedná se o případy, kdy se rodiče vyhýbají práci, bezdůvodně mění zaměstnání, atp.

¹⁷

¹⁴ Mgr. Adam Křístek, právník, člen Výboru pro práva dítěte Rady vlády ČR pro lidská práva www.epravo.cz

¹⁵ Zákon č. 359/1999 Sb., o sociálně právní ochraně dítěte

¹⁶ Mgr. Adam Křístek, právník, člen Výboru pro práva dítěte Rady vlády ČR pro lidská práva www.epravo.cz

¹⁷ HOLUB, Milan a kol. Zákon o rodině s komentářem, judikaturou a předpisy souvisícími. 9. vydání. Praha: Leges, 2011. s. 162.

Dle rozhodnutí Ústavního soudu ze dne 16. 6. 2011, sp. zn. III. ÚS 1303/11, má potencialita postihovat zejména situace, kdy je povinný bez prostředků, vyhýbá se práci, a proto nemůže a vlastně ani nechce plnit vyživovací povinnost. Dále je pak nutno poukázat i na nález Ústavního soudu ze dne 6. 2. 2008, sp. zn. IV. ÚS 1181/07, dle kterého „zbavil-li se rodič svým úmyslným jednáním, pro které byla na něj uvalena vazba a pro něž byl následně odsouzen k nepodmíněnému trestu odnětí svobody, objektivní možnosti plnit svoji vyživovací povinnost vůči svému nezletilému dítěti, nelze tuto skutečnost přičítat k tíži tohoto dítěte, jež dle čl. 32 odst. 4 listiny 18 má právo na rodičovskou výchovu a péči“. S těmito rozhodnutími nelze než souhlasit.

V takových případech nelze uplatňovat ustanovení § 910 odst. 3) NOZ 19. Samotný § 910 ve svém odstavci 3) stanoví, že „Vzdálenější příbuzní mají vyživovací povinnost, jen nemohou-li ji plnit bližší příbuzní.“ Při projednávání návrhu prarodiče na svěření dítěte do pěstounské péče prarodiče je třeba (v souladu s rozhodnutím Ústavního soudu ze dne 16. 6. 2011, sp. zn. III. ÚS 1303/11, nálezem Ústavního soudu ze dne 6. 2. 2008, sp. zn. IV. ÚS 1181/07, § 910 odst. 3) a § 913 odst. 2) NOZ a § 910 odst. 3), aby soud pečlivě posoudil, do jaké míry a zda přešla vyživovací povinnost k dítěti na prarodiče a současně, zda nedostatečnost hrazeného výživného ze strany rodičů dítěte je výsledkem nedůslednosti, tedy nekonání prarodiče, či úmyslného jednání rodiče, jehož důsledkem je neschopnost hradit výživné, či výživné dostatečné.

IV. NÁHRADNÍ RODINNÁ PÉČE

IV.1 POJEM NRP V PRÁVNÍM ŘÁDU

ZR 20 upravoval 1) svěření dítěte do péče jiné fyzické osoby než rodiče, 2) pěstounská péče, 3) poručenství, pokud poručník o dítě osobně pečuje, 4) osvojení. Nehovořil však o „náhradní rodinné péči“. Zajímavé je zařazení - všechny Instituty byly zařazeny do části druhé, označené jako „Vztahy mezi rodiči a dětmi“. Hlava druhá, označená „Výchovná opatření“ obsahovala úpravu svěření dítěte do péče jiné fyzické osoby než rodiče (§ 45) s tím, že příslušné ustanovení obsahovalo pravidlo upřednostnění příbuzného dítěte při výběru vhodné osoby, a rovněž pěstounskou péči (§§ 45a – 45d). Osvojení bylo upraveno v samostatné hlavě čtvrté (§§ 63 – 75) a v hlavě páté bylo upraveno poručenství (§§ 78 – 82) a opatrovnictví (§§ 83 – 84).

18 Listina základních práv a svobod, Ústavní zákon č. 2/1993 Sb.

19 Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník

20 Zákon č. 94/1963 Sb., Zákon o rodině

Ani rekodifikace provedená NOZ ²¹ neobsahuje termín „náhradní rodinná péče“. Osvojení je upraveno v části druhé o.z. – rodinné právo, hlava II – Příbuzenství a švagrovství, dílu 2 – Poměry mezi rodiči a dítětem, oddílu. 2 – Osvojení (§§ 794 – 854). V hlavě III – Poručenství a jiné formy péče o dítě, v dílu 1 upraveno poručnictví (§§ 928 – 942), v dílu 2 opatrovnictví (§§ 943 – 947), v dílu 3 v oddílu 1 svěření dítěte do péče jiné osoby (§§ 953 – 957) a v oddílu 2 pěstounství (§§ 958 – 970).

S pojmem „náhradní rodinná péče“ se setkáváme v ZSPOD, ²² a to v § 10 odst. 3) písm. e), kde jsou, v souvislosti s případovými konferencemi, zmiňováni „odborní pracovníci v oblasti náhradní rodinné péče“. V § 13a odst. 2) se hovoří o možnosti zajistit péči o dítě náhradní rodinnou péčí, zejména pěstounskou péčí na přechodnou dobu. V § 19a odst. 1) písm. a) je zmíněno „náhradní rodinné prostředí“ (pěstounská péče nebo osvojení).

V.2 MOŽNÉ DEFINOVÁNÍ A NAHRAZENÍ NRP TERMÍNEM NP

V současném českém právním řádu pojem náhradní rodinné péče není definován. Jednotlivé formy péče o nezletilé, odlišné od péče rodičů nejsou navíc, v rámci NOZ, uvedeny v části, která by byla označena jako náhradní rodinná péče. Podřazení pod různé části NOZ naopak jednotlivé formy od sebe odděluje, když osvojení zařazuje do části druhé, hlava II – Příbuzenství a švagrovství, dílu 2 – Poměry mezi rodiči a dítětem a poručnictví, opatrovnictví, svěření dítěte do péče jiné osoby a pěstounství zařazuje do hlavy III – Poručenství a jiné formy péče o dítě.

S pojmem „náhradní rodinná péče“ se však, přes shora uvedené, setkáváme v komentářích k jednotlivým konkrétním paragrafům NOZ. V komentáři II. k § 794 se uvádí, že osvojení není považováno v pojetí NOZ výlučně za institut náhradní rodinné péče, ale za umělé vytvoření nového příbuzenského vztahu; v komentáři I. k § 928 NOZ je poručenství označeno za institut náhradní rodinné péče; v komentáři I. 1. k § 953 – svěření dítěte do péče jiné osoby, je uvedeno z DZ: „svěření dítěte do péče jiné osoby je institut náhradní rodinné péče, jehož účelem je zejména výkon osobní péče o dítě člověkem odlišným od rodiče, poručníka, pěstouna.“. V komentáři I. 1. k § 958 – pěstounství je uvedeno: „Nemohou-li či nechtějí-li rodiče péči vykonávat, zajišťuje ji formou náhradní rodinné péče osoba odlišná od rodičů i poručníka tak, aby dítě mohlo vyrůstat v rodinném prostředí.“. ²³

V komentáři III. 2. k § 953 NOZ jsou vyjmenovány formy NRP, a to 1) svěření dítěte do péče jiné osoby, 2) do pěstounské péče, 3) do poručnictví, pečuje-li poručník o dítě osobně a 4) osvojení. ²⁴

Z uvedeného lze považovat za vhodné upustit od užívání termínu „náhradní rodinná péče“ a používat termín „náhradní péče“, definovat ji a současně určit její formy.

²¹ Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník

²² Zákon č. 359/1999 Sb., o sociálně právní ochraně dítěte

²³ Občanský zákoník / komentář Petrov, Výtisk, Beran & kolektiv / 1. vydání 2017

²⁴ Občanský zákoník / komentář Petrov, Výtisk, Beran & kolektiv / 1. vydání 2017

Náhradní péčí je svěřením dítěte do péče jiné osoby než rodiče k zajištění výkonu osobní péče o dítě v případech, kdy rodiče nemohou nebo nechtějí sami osobní péči vykonávat. V tomto smyslu se za náhradní péči považuje a) svěřením dítěte do péče jiné osoby, b) pěstounská péče, c) poručenství v případě osobní péče poručníka o dítě, d) opatrovnictví v případě osobní péče opatrovníka o dítě. Zahrnovat osvojení do forem NRP respektive náhradní péče nemá již ze samotné podstaty osvojení opodstatnění, neboť osvojením vzniká rodina nová, založená právním aktem.

Takové vymezení je i v souladu s vymezením „osoby pečující“, jak je uvedeno v § 4a písm. b) ZSPOD 25, osobou pečující o dítě (dále jen „osoba pečující“) je jiná fyzická osoba odpovědná za výchovu dítěte, která je 1. pěstounem, 2. poručníkem, 3. které bylo dítě svěřeno do péče.

Podporu úvaze o upuštění od termínu „náhradní rodinná péče“ a jeho nahrazení termínem „náhradní péče“ najdeme i v článku 20, odst. 2) UPD 26, podle kterého „*Státy, které jsou smluvní stranou úmluvy, zabezpečí v souladu se svým vnitrostátním zákonodárstvím náhradní péči.*“.

S pojmem „náhradní péče“ se setkáváme i v Příloze usnesení Valného shromáždění 64/142 - 62. Směrnice o náhradní péči o děti. 27

Tyto směrnice rozlišují následující formy náhradní péče:

a) neoficiální péči, kterou je jakékoli soukromé uspořádání péče v rodinném prostředí, kdy se o dítě soustavně nebo po dobu neurčitou starají příbuzní či přátelé (neoficiální příbuzenská péče) nebo jiné osoby podle svých individuálních možností na základě přání dítěte, jeho rodičů či jiné osoby, aniž by taková péče byla nařízena správním či soudním orgánem nebo jiným řádně pověřeným úřadem,

b) oficiální péči, kterou je jakákoli forma péče v rodinném prostředí nařízená kompetentním správním nebo soudním orgánem a také veškerá péče poskytovaná v ústavních zařízeních včetně soukromých zařízení, bez ohledu na to, zda je tato péče výsledkem správních či soudních opatření.

25 Zákon č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí

26 Úmluva o právech dítěte (The United Nations Convention on the Rights of the Child)

27 Usnesení přijaté 64. zasedáním Valného shromáždění č. 64/142 - příloha Směrnice o náhradní péči o děti, 2009 / překlad Směrnic OSN o náhradní péči o děti, Sdružení SOS dětských vesniček, červenec 2011

Z hlediska typu prostředí poskytování náhradní péče rozlišují:

- a) příbuzenskou péči jako rodinný typ péče oficiální či neoficiální povahy v rámci širší rodiny dítěte nebo blízkých přátel rodiny, které dítě zná,
- b) pěstounskou péči, kdy je dítě umístěno kompetentním orgánem za účelem poskytování náhradní péče do domácího prostředí rodiny, která není vlastní rodinou daného dítěte a která byla vybrána k poskytování takové péče, splňuje požadavky na její poskytování, byla pro tyto účely schválena a je předmětem supervize,
- c) další druhy péče v rodinném prostředí nebo rodinného typu,
- d) ústavní péči, tedy péči poskytovanou v jakémkoli skupinovém uspořádání v jiném než rodinném prostředí, například v azylových domech, v tranzitních centrech a všechny ostatní formy krátkodobé a dlouhodobé péče v pobytových zařízeních včetně domovů pro skupiny dětí,
- e) samostatné bydlení pro děti se supervizí.

Z hlediska zodpovědnosti za náhradní péči rozlišují:

- a) organizace, kterými jsou veřejné nebo soukromé instituce a služby, které zařizují náhradní péči o děti,
- b) zařízení, kterými jsou jednotlivé veřejné či soukromé instituce, které poskytují ústavní péči o děti.

Náhradní péče v rozsahu, v němž je upravena v těchto směrnících, však nepokrývá:

- a) osoby mladší 18 let zbavené osobní svobody na základě rozhodnutí soudního či správního orgánu z důvodu podezření, obvinění či usvědčení z porušení zákona;
- b) péči adoptivních rodičů od okamžiku, kdy je dítě s konečnou platností umístěno do jejich péče na základě konečného rozhodnutí o osvojení. Tyto směrnice se však vztahují na umístění dítěte do před-adoptiční péče nebo zkušební péče budoucích osvojitelů, pokud je takové umístění v souladu se všemi požadavky, jak je vymezují další příslušné mezinárodní nástroje;
- c) neoficiální uspořádání, kdy dítě dobrovolně pobývá u příbuzných či přátel za účelem trávení volného času či z důvodů, které nejsou spojeny s obecnou neschopností či neochotou rodičů poskytnout dítěti adekvátní péči.

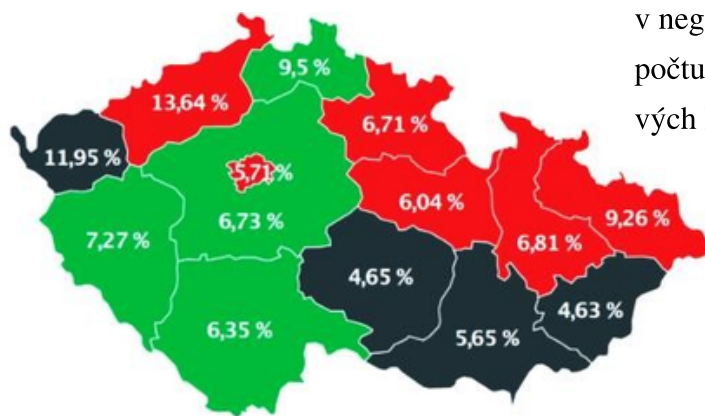
V.3 FAKTORY OVLIVŇUJÍCÍ NRP, ZEJMÉNA PĚSTOUNSKOU PÉČÍ

Analýzy ukázaly vzrůstající trend v počtu dětí žijících v náhradní rodinné péči. Od roku 2009 do roku 2014 docházelo ke každoročnímu nárůstu. Na nárůstu počtu dětí v náhradní rodinné péči se podílely pěstounská péče a poručenství s osobní péčí poručníka. Nejrazantnější nárůst dětí žijících v pěstounské péči je patrný mezi roky 2012 a 2013. Značný vliv měla nová právní úprava – z.č. 89/2012 Sb., občanský zákoník a novela ZSPOD účinná od 1.1.2013 ²⁸. Zmíněná nová právní úprava měla vliv na rozvoj náhradní rodinné péče, zvýšení podpory pěstounské péče, hmotné zajištění pěstounské péče na přechodnou dobu, změnu způsobu příprav pěstounů, vytváření podmínek pro zřízení podpůrných a odlehčovacích služeb pro nové i stávající pěstounské rodiny. Zvýšení počtu zájemců o výkon pěstounské péče pozitivně ovlivnilo uzákonění pěstounské péče na přechodnou dobu.

OSOBNÍ/RODINNÁ EKONOMICKÁ SITUACE

Registr SOLUS ²⁹ eviduje informace o občanech s dluhem po splatnosti z většiny trhu.

K 30. září 2018 bylo v registru fyzických osob SOLUS zapsáno 7,15 % dospělých občanů ČR s nesplaceným závazkem po splatnosti. Ve stejném období roku 2017 to bylo 7,36 % občanů. V absolutních číslech evidoval SOLUS v Registru fyzických osob ke konci září 2018 621 tisíc dospělých občanů ČR s celkovým dluhem po splatnosti přesahujícím 49,8 mld. Kč. Jedná se o první nárůst od konce roku 2015.

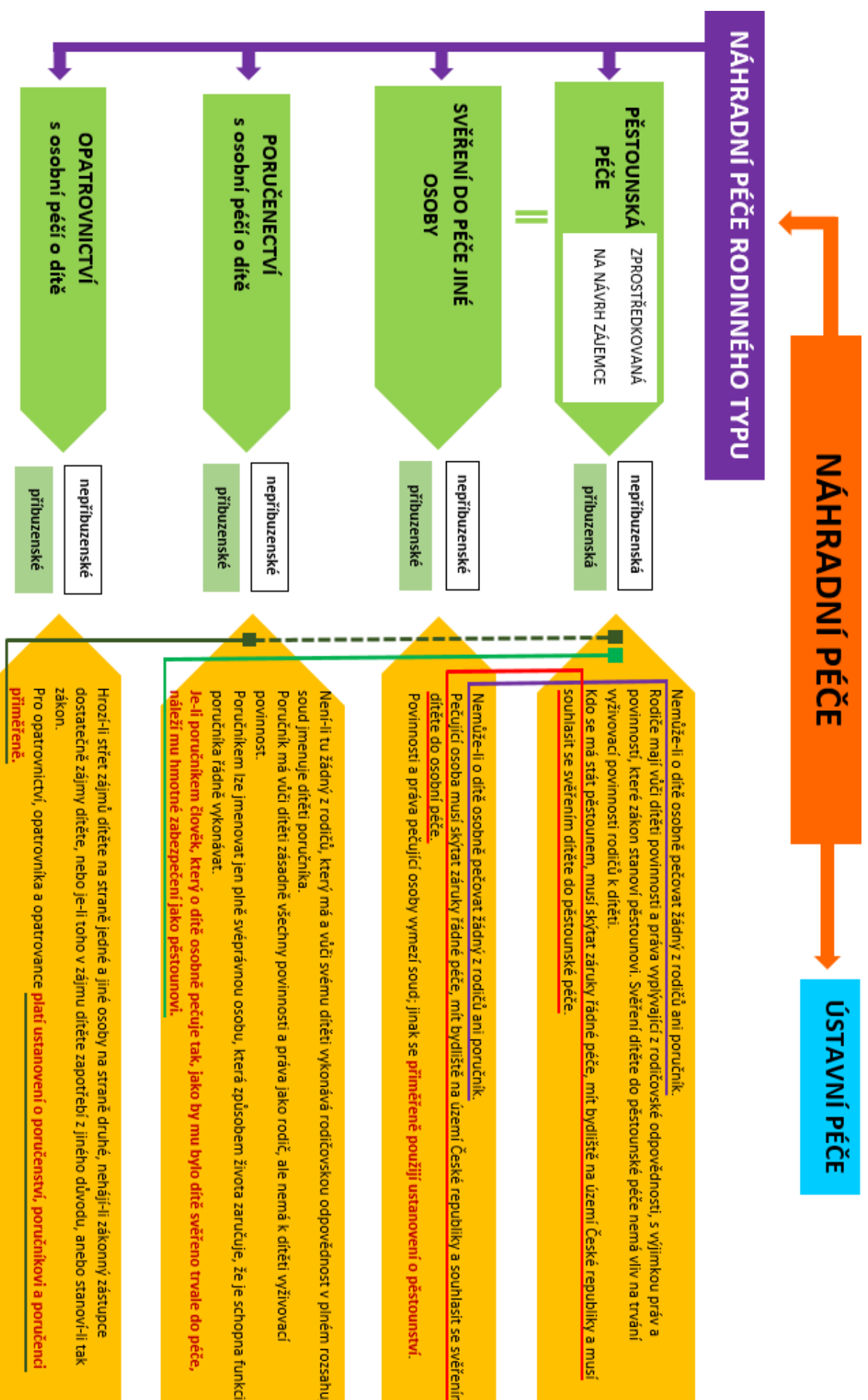

Podíl počtu osob se závazkem po splatnosti v negativním registru SOLUS na celkovém počtu obyvatel ve věku 18 let a více v jednotlivých krajích.

Jan Stopka, tajemník sdružení SOLUS ke statistikám dodává: „Na českém trhu je stále bohužel řada společností, které poskytují spotřebitelské úvěry, ale neprověřují dostatečně bonitu svých klientů a nevyužívají žádný ze zavedených registrů. Pokud se dostane klient takové společnosti do potíží se splácením, často to má dopad i na plnění jeho závazků u zodpovědnějších společností.“.

²⁸ Zákon č. 401/2012 Sb.

²⁹ <https://www.solus.cz>

Největší počet zadlužených osob v roce 2014, shodně jako v roce 2013, žilo podle společnosti KRUK v Moravskoslezském kraji, kde je zadlužený každý sedmý obyvatel (14 %). Následoval Středočeský kraj s 13 % a Ústecký kraj s 11 %. Se zadlužením se naopak nejméně potýká kraj Vysočina, Zlínský kraj a Karlovarský kraj (shodně 4 % zadlužených osob).

Průměrná dlužná částka je nejvyšší v Ústeckém kraji (62 300 Kč), v Libereckém kraji (62 000 Kč) a v Karlovarském kraji (61 300 Kč), nejnižší pak v Královéhradeckém kraji (49 000 Kč), Zlínském kraji (48 000 Kč) a Plzeňském kraji (48 000 Kč). ³⁰

Téměř desetina Čechů a Češek nad 15 let má nějakou exekuci. Celkem se jedná o 863 000 lidí a za poslední rok jich přibýlo zhruba 31 000.³¹ Počet osob v exekuci narostl v mezidobí 2017 - 2018 o 3,4 procenta, a to přesto, že ČR vykazuje rekordně nízkou nezaměstnanost. Tanweer Ali, ekonom z University of New York in Prague uvádí, že odhadem až dva miliony exekucemi paralyzovaných Čechů - započteme-li i rodinné příslušníky - není to, co by Česká republika potřebovala.”

Zadluženost - ekonomická situace navrhovatele - je přitom v současnosti jedním z ukazatelů, posuzovaných při rozhodování o návrhu příbuzného na svěření nezletilého do pěstounské péče. Některé soudy (dle zkušeností z praxe např. Městský soud v Brně) při rozhodování nahlíží na zatížení navrhovatele exekucemi jako na nesplnění požadavku bezúhonnosti, a tudíž vyhodnocení navrhovatele jako osoby nezpůsobilé k výkonu funkce pěstouna. Pokud by taková praxe v rozhodování byla akceptována, pak by tím bylo deklarováno, v kontextu se statistickými údaji o počtu lidí s exekucemi, že značný počet dětí v péči biologických rodičů, je v péči osob nezpůsobilých.

Analýza současného stavu náhradní rodinné péče v Moravsko-slezském kraji ukázala, že přijetí dítěte do PP si dovede představit přibližně třetina respondentů (36 %). Přibližně třetině respondentů by rozhodně vadilo přijetí dítěte romského etnika (38 %), dítěte, jehož matka užívala během těhotenství drogy (31 %), dítěte, které se opakovaně dopustilo krádeže (34 %), anebo dítěte s agresivními sklony (31 %).

Podle respondentů, pěstoun by měl v ideální podobě mít mírně přes 30 let, čistý měsíční plat okolo 20 tisíc Kč, jedno až dvě děti, středoškolské vzdělání s maturitou (35%) nebo lépe řečeno jakékoliv vyšší vzdělání než základní a měl by žít v manželství. Znovu je však potřeba upozornit na převládající podíl odpovědí „nezáleží“ u většiny zkoumaných charakteristik „ideálního pěstouna“. ³²

30 <http://cz.kruk.eu/news/art46,esk-dlunk-pohledem-spolenosti-kruk.html>

31 https://www.idnes.cz/ekonomika/domaci/exekuce-mapa-exekuci-dluhy-splatky-cesko.A180213_111346_domaci_ekl

32 KÚ MSK Analýza současného stavu náhradní rodinné péče v msk

V. PĚSTOUNSKÁ PÉČE

V.1 PRÁVNÍ ÚPRAVA PĚSTOUNSKÁ PÉČE

Pěstounství se původně nazývalo schovanství a bylo upraveno OZO 33 v § 186 „*Práva a povinnosti osvojitelů a osvojenců nelze vztahovati na děti, které byly vzaty jen ve schovanství. Toto schovanství je každému volným, chtějí-li však strany sjednati o něm smlouvu, musí tato býti, pokud mají býti schovancova práva ztenčena nebo témuž zvláštní závazky uloženy, soudně potvrzena. Na náhradu schovaneckých výloh nemají pěstounové nároku.*“ Zajímavé je zařazení v rámci o.z.o.: Hlava třetí O právech mezi rodiči a dětmi (§ 137-186); Svazky podobné právnímu poměru mezi rodiči a dětmi; 1. osvojení; § 179 - 185; 2. Převzetí do schovanství § 186; Hlava čtvrtá O poručenstvech a opatrovnictvech (§ 187-284).

Po roce 1950 pěstounství z československého právního řádu zmizelo, tento právní institut nebyl obsažen ani v ZPR 34, ani v ZR 35. Vrátilo se až roku 1973 se zákonem ZPP 36, který byl později nahrazen ZSPOD 37. Základní úpravu pak obsahoval zákon o rodině v § 45a-45d. ZPP 38 definoval pěstounskou péči v § 1: „*V případech, kdy není rodiči zabezpečena řádná výchova dětí, mohou orgány k tomu příslušné činit potřebná výchovná opatření podle zákona o rodině. K prohloubení těchto opatření se umožňuje svěřit dítě do pěstounské péče podle tohoto zákona, jestliže nelze zajistit řádnou výchovu dítěte především jeho osvojením a ústavní výchova není vhodnější.*“ Na rozdíl od péče jiné fyzické osoby byla péče pěstounská hmotně podporována, konkrétně dodnes existujícími dávkami „*příspěvek na úhradu potřeb dítěte*“ a odměnou pěstouna, která byla vyplácena všem pěstounům s výjimkou prarodičů dítěte. I jim však bylo možno odměnu přiznat v případech hodných zvláštního zřetele.

Charakteristika pěstounské péče stanovená zákonem z roku 1973 ovlivňovala její pojetí až do roku 2013, resp. 2014, kdy došlo k rozsáhlé novelizaci 39 ZSPOD a nabytí účinnosti NOZ 40.

V.2 PODMÍNKY PRO USTANOVENÍ PĚSTOUNEM

Před zařazením do evidence (u zprostředkování pěstounské péče) či rozhodování o ustanovení pěstounem (příbuzenská pěstounská péče) prochází uchazeč komplexním posouzením.

U zprostředkované pěstounské péče toto posouzení zahrnuje i posouzení psychologické a účast na přípravném vzdělávání pro žadatele o NRP.

---

33 Císařský patent 946/1811 Sb.z.s., obecný zákoník občanský

34 Zákon č. 265/1949 Sb., o právu rodinném

35 Zákon č. 94/1963 Sb., o rodině

36 Zákon č. 50/1973 Sb., o pěstounské péči

37 Zákon č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí

38 Zákon č. 50/1973 Sb., o pěstounské péči

39 Zákon č. 401/2012 Sb.

40 Zákon č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí, Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník

ZPP 41 v § 3 vymezil podmínky pro výběr pěstouna tak, že se musí jednat o „občana, který má osobní předpoklady, zejména morální a zdravotní, pro zajištění řádné výchovy dítěte a který způsobem svého života i života své rodiny, v níž bude dítě vychováváno, zaručuje, že bude pěstounskou péčí vykonávat ku prospěchu dítěte“. Příslušný soud si pak, před rozhodnutím o svěřením dítěte do pěstounské péče, vyžádá vyjádření příslušného orgánu podle místa bydliště občana, jemuž má být dítě svěřeno do pěstounské péče, zejména o tom, zda jde o občana vhodného pro výkon této péče. Může požadovat odborná vyšetření a zprávy, zejména od orgánů státní zdravotní správy, školské správy a orgánů a odborných zařízení příslušných orgánů (§ 15 odst.2).

Oproti zrušenému zákonu o pěstounské péči je vymezení osobních předpokladů pěstouna v § 962 odst. 1) NOZ 42 méně konkrétní. Stanoví však podmínku bydliště na území České republiky a souhlas se svěřením dítěte do pěstounské péče. „Kdo se má stát pěstounem, musí skýtat záruky řádné péče, mít bydliště na území České republiky a musí souhlasit se svěřením dítěte do pěstounské péče.“ Záruka řádné péče je pak blíže definována v komentáři I. 1 tak, že se musí jednat o osobu bezúhonnou, plně svéprávnou, schopnou zajistit řádnou osobní péči a vhodné výchovné prostředí. Rovněž je zmíněna povinnost zájemce o pěstounskou péči podstoupit psychologické vyšetření a odbornou přípravu před převzetím dítěte do péče.

Vedle toho ZSPOD 43 neobsahuje žádné podobné vymezení osobních předpokladů a hovoří pouze o povinnosti zvyšovat si znalosti a dovednosti v oblasti výchovy a péče o dítě, povinnosti umožnit sledování naplňování dohody o výkonu pěstounské péče, spolupracovat se zaměstnancem pověřeným sledováním vývoje dětí a povinnost udržovat, rozvíjet a prohlubovat sounáležitost dítěte s osobami dítěti blízkými, zejména s rodiči a umožnit styk rodičů s dítětem (§ 47a odst. 2 písm. f, g, h).

Nedostatek vymezení osobních předpokladů zájemce o pěstounství je nahrazován v § 21 odst. 5) z. o spod výčtem dokumentů ze spisové dokumentace zájemce. Taková dokumentace obsahuje zájemcovu žádost/návrh, doklad o státním občanství nebo o povolení k trvalému pobytu na území ČR nebo o nepřetržitém přechodném pobytu na území ČR, opis z evidence Rejstříku trestů, zprávu o zdravotním stavu, údaje o ekonomických a sociálních poměrech, souhlas s tím, že příslušný orgán je oprávněn zjišťovat další potřebné údaje, souhlas s účastí na přípravě, stanovisko obecního úřadu obce s rozšířenou působností, další potřebné doklady (§ 22 odst. 3) písm. c zákona o spod).

---

41 Zákon č. 50/1973 Sb., o pěstounské péči

42 Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník

43 Zákon č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí

Z uvedeného by bylo možné předpoklady pro pěstounskou péči zájemce vymežit následujícím způsobem: osoba, která má zájem stát se pěstounem, musí být osobou bezúhonnou, plně svéprávnou, musí splňovat osobní předpoklady, zejména morální a zdravotní a musí mít bydliště na území České republiky. Svým způsobem života a života své rodiny musí zaručovat výkon pěstounské péče ku prospěchu svěřeného dítěte.

V.3 PŘÍBUZENSKÁ PĚSTOUNSKÁ PÉČE

ZPP 44 zmiňuje příbuzenskou pěstounskou péči pouze v souvislosti s odměnou pěstouna v § 8 odst. 2) „*Odměna nenáleží, je-li pěstounem rodič (prarodič) otce nebo matky dítěte. V případech zvláštního zřetele hodných může však být přiznána odměna za výkon pěstounské péče i těmto občanům.*“

V ZR 45 je příbuzenská pěstounská péče zmiňována v § 45a odst. 1) tak, že „*Ujala-li se osobní péče o dítě osoba příbuzná nebo dítěti blízká, dá jí soud přednost před jinou osobou, ledaže to není v souladu se zájmy dítěte.*“ Na rozdíl od dřívějšího zákona o pěstounské péči neobsahuje ustanovení odpovídající obsahem § 8 odst. 2) zákona o p.p. a odkazuje pouze na zvláštní právní předpis.

NOZ 46 zmiňuje příbuzenskou pěstounskou péči v § 962 odst. 2) shodně s úpravou v zákoně o rodině. Současný právní stav příbuzenské pěstounské péče tedy v zásadě odpovídá podmínkám nastaveným již v roce 1963 a řešení otázky odměny pěstouna v případě příbuzenské p.p. odpovídá úpravě z roku 1992.

V.3.1 HLAVNÍ PROBLÉMY PŘI NAHLÍŽENÍ NA PŘÍBUZENSKOU PĚSTOUNSKOU PÉČÍ

A/ VHODNOST PŘÍBUZNÉHO PRO VÝKON PĚSTOUNSKÉ PÉČE

Ne vždy příbuzný či širší rodina splňuje požadavky na osobu pěstouna a nezaručuje výkon pěstounské péče ku prospěchu svěřeného dítěte. Podle odborníků jsou nejsložitější situace, kdy o dítě pečuje jeho prarodič. Zmiňována jsou zejména rizika spojená s patologickými jevy v rodině a souvisejícím modelem chování předávaným mezigeneračně. Těmito argumenty je odůvodňován názor některých odborníků, že by příbuzenská PP neměla existovat, respektive při zachování svěření dítěte do péče příbuzných by se nemělo užívat termínu pěstounská péče“.

44 Zákon č.452/1992 Sb., o pěstounské péči

45 Zákon č. 94/1963 Sb., o rodině

46 Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník

I když lze souhlasit s obavami zmíněnými v předcházejícím odstavci, je třeba zdůraznit v souvislosti s posuzováním vhodnosti příbuzného pro výkon pěstounské péče podstatný a nepopiratelný fakt. A sice, že v drtivé většině žadatelů z řad příbuzných o svěření dítěte do pěstounské péče se jedná o osoby, které již mají toto dítě svěřeno do péče. Takovéto svěření do péče jiné osoby (§ 953 NOZ) je podmíněno dle dikce zákona (§ 954 odst. 1 NOZ) tím, že pečující osoba musí skýtat záruky řádné péče, mít bydliště na území České republiky a souhlasit se svěřením dítěte do osobní péče. Tyto podmínky jsou zcela shodné s podmínkami pro pěstounskou péči dle § 962 odst. 1) NOZ. Zcela shodné jsou i odst. 2) příslušných paragrafů hovořící o přednosti osoby příbuzné či blízké dítěti.

Jestliže byl příbuzný shledán vyhovujícím pro svěření dítěte do péče jiné osoby podle § 954, měl by vyhovovat i svěření dítěte do pěstounské péče podle § 962.

B/ PŘÍČINY SVĚŘENÍ DÍTĚTE DO PÉČE PRARODIČŮ

Příčiny svěření dítěte do pěstounské péče prarodičů lze rozdělit do dvou skupin. 1) Subjektivní příčiny: a) zejména neochota rodičů o dítě pečovat; b) opuštění dítěte; c) přenechání dítěte v péči jiné osoby; d) zneužívání návykových látek rodiči. 2) Objektivní příčiny: např. a) dočasné pracovní zaneprázdnění; b) nemoc; c) výkon trestu; d) omezení ve svéprávnosti v rozsahu péče o nezletilé; e) odmítání péče rodičů samotným dítětem; e) nutnost zprerhání vazeb dítěte na závadové prostředí. ⁴⁷

Podle „Analýzy situace příbuzenské pěstounské péče“ z roku 2017 jsou nejčastějšími příčinami svěření dítěte do péče prarodičů v České republice:

1. náhlé úmrtí obou rodičů z důvodu nemoci nebo nehody; úmrtí jednoho z rodičů (nezvládání péče druhým rodičem);
2. nízký věk a nezralost matky;
3. patologický způsob života rodičů;
4. psychiatrické onemocnění rodičů
5. rodiče ve výkonu trestu; závislost na drogách nebo alkoholu u rodičů.

Mezi přednostmi příbuzenské péče řadí:

1. snazší aklimatizaci pro dítě, které přichází do známého prostředí příbuzného;
2. eliminaci poruch identity u dětí;
3. zmírnění stigmatizace oproti svěření do „cizí“ pěstounské péče;
4. stabilita péče v případě, že je rodina podporována;
5. jednodušší zprostředkování kontaktu s vlastním rodičem dítěte. ⁴⁸

⁴⁷ Občanský zákoník/komentář Petrov, Výtisk, Beran & kolektiv / 1. vydání 2017

⁴⁸ Zdroj: Analýza situace příbuzenské pěstounské péče 2017 / Institut projektového řízení a. s. www.institutpr.eu

Podle Mgr. Kateřiny Mikulajové příbuzní a osoby blízké v praxi budou podporovat styk dítěte s rodiči a sami budou mít zájem o jejich návrat do rodičovské péče. Za negativum spojené se svěřením dítěte do pěstounské péče, považuje nedostatečnou informovanost pěstounů o stavu dítěte s tím, že více než šedesát procent dětí v pěstounské péči má nějaké specifické potřeby, ať už ve smyslu zdravotního znevýhodnění nebo v oblasti poruch učení či hyperaktivity. U osob dítěti příbuzných je podle Mikulajové velká pravděpodobnost, že o speciálních potřebách a stavu dítěte vědí a jsou na něj zvyklí. Snáze pak zajistí řádnou péči o dítě, což pozitivně ovlivní průběh pěstounské péče. V neposlední řadě podle Mikulajové je třeba mít na zřeteli skutečnost, že pro dítě je méně stresující, je-li svěřeno do péče osoby mu blízké než cizí, a tak se samo situací lépe vyrovná. 49

C/ SPECIFIKA SOCIÁLNĚ VYLOUČENÝCH SKUPIN

Pozornost je třeba, v souvislosti s příbuzenskou pěstounskou péčí, věnovat sociálně vyloučeným skupinám, konkrétně Romům. Otázka příbuzenské pěstounské péče je v této skupině obyvatelstva velmi častá a současně velmi citlivá.

Příbuzenská pěstounská péče má nejasný společenský i legislativní status. Mísí se zde morální aspekty, ekonomická hlediska i prevence sociální patologie. Podstatná část fakticky vykonávané příbuzenské pěstounské péče není zahrnuta v příslušných statistikách, neboť prarodiče mají děti svěřené do péče třetí osoby bez přiznání nároku na finanční prostředky pro pěstouny a část prarodičů situaci nefunkčních vztahů rodičů a dítěte vůbec neřeší formálně. 50

Většinu příbuzných, kteří vykonávají náhradní rodinnou péči, tvoří prarodiče. Jde tedy o osoby ve vyšším věku. To přináší svá specifika, která je třeba i v procesu rozhodování mít na zřeteli. S péčí prarodičů souvisí setrvání dítěte v blízkosti sociálního, kulturního i geografického kontextu rodičovské domácnosti. Toto setrvání má své plusy i mínusy. Přičemž plusy jsou jednoznačně dány - známé prostředí, sociální a kulturní blízkost, zachování širší sociální a geografické identity/sounáležitosti. Možná rizika ze zmíněného vyplývající a odborníky často zmiňovaná nejsou, na rozdíl od plusů, stoprocentně dána. Lze pouze více, či méně předpokládat tato rizika, nelze je však předjímat a zahrnout (ať výslovně či nevýslovně) do „důvodů“ zamítnutí návrhu žadatele v souvislosti s posuzováním vhodnosti žadatele o pěstounskou péči.

V sociálně vyloučených skupinách převažují subjektivní důvody opuštění rodičovské domácnosti dítětem. Vedle jiných příčin selhání je, ne-li vždy, pak velmi často přítomný nízký věk vstupu do rodičovství, což podstatným způsobem ovlivňuje řadu dalších, pro fungování rodiny podstatných faktorů (ukončení školy, nízký stupeň vzdělání, výrazné omezení v řešení zaměstnání, nízký

49 Právní prostor, Mgr. Kateřina Mikulajová, IV/2015, www.pravniprostor.cz

50 Analýza potřeb rodin ze sociálně vyloučených lokalit s dětmi v náhradní rodinné péči, květen 2018, Ústav populačních studií Fakulty sociálních studií Masarykovy univerzity v Brně v rámci projektu Doma s rodinou

příjem aj.). Skutečnost je taková, že nízký věk vstupu do rodičovství se objevuje i u samotných prarodičů a tím i u nich život ovlivnily navazující faktory. Důsledkem toho se u prarodičů setkáváme se zatížením exekucemi, a to v různých počtech a výškách. **Toto zatížení exekucemi je častou, ne-li pravidelnou formální legitimizací zamítavých rozhodnutí** o svěření dítěte do pěstounské péče žadatele.

V praxi se při posuzování žadatele a rozhodování o pěstounské péči prarodiče nahlíží na zatížení žadatele exekucemi jako na nesplnění požadavku bezúhonnosti – morální selhání. Pokud bychom tento pohled akceptovali, pak akceptujeme skutečnost, že značný počet dětí v biologických rodinách je v péči osob, které nejsou osobami bezúhonnými, neboť exekuci má dle statistických údajů každý pátý občan. To pak ale dává důvod k vyjmutí faktu zatížení exekucí z řady důvodů, pro které může být uchazeč o pěstounskou péči posouzen jako osoba nevyhovující. To podporuje i formulace § 27 odst. 1) písm. e) ZSPOD 51, ze kterého vyplývá, že **požadavek bezúhonnosti** nesplňuje ten „....kdo byl pravomocně odsouzen pro trestný čin, který směřoval proti životu, zdraví, svobodě, lidské důstojnosti, mravnímu vývoji nebo jmění dítěte, nebo pro jiný trestný čin, jehož spáchání může mít vliv na způsobilost žadatele k řádné výchově dítěte“.

V kontextu citovaného ustanovení ZSPOD není přípustné, aby zatížení žadatele exekucemi bylo posuzováno jako nesplnění požadavku bezúhonnosti v souvislosti s posuzováním vhodnosti žadatele o pěstounskou péči a obecně jako důvod pro který může být uchazeč o pěstounskou péči posouzen jako osoba nevyhovující.

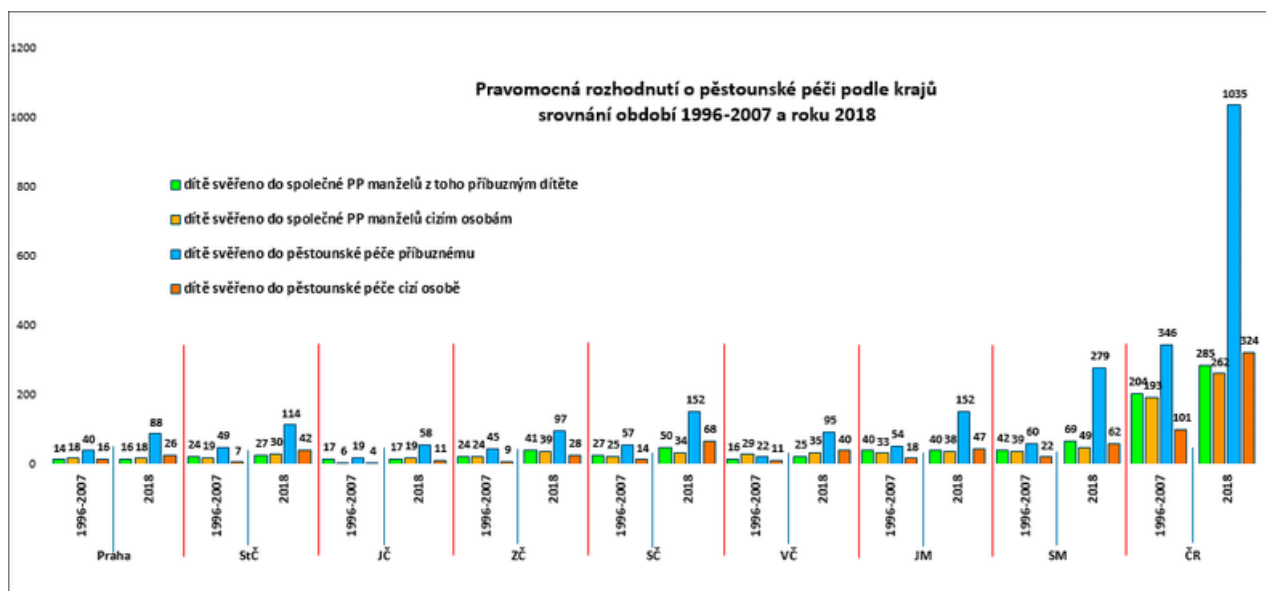
Jelikož je v praxi, při projednávání návrhu příbuzného/prarodiče, žadatel posuzován způsobem odpovídajícím svým rozsahem a zaměřením ustanovení § 27 odst. 2) písm. b) ZSPOD 52, „charakteristika osobnosti, psychický stav, zdravotní stav, ..., předpoklad vychovávat dítě, motivace, ..., stabilita manželského vztahu a prostředí v rodině, sociální prostředí, zvláště bydlení a domácnost, etnické, náboženské a kulturní prostředí ....., popřípadě další skutečnosti rozhodné .....,“ a většinou se jedná o žadatele, který již má dítě, o kterém se jedná, v osobní péči na základě rozhodnutí soudu o svěření do péče jiné osoby, je otázkou opodstatněnost takového posuzování.

V článku 20, odst. 3) UPD 53 je uvedeno, že při volbě formy náhradní péče je nutno brát ohled na žádoucí kontinuitu ve výchově dítěte a na jeho etnický, náboženský, kulturní a jazykový původ. Takovýto přístup je třeba respektovat a akceptovat například i u náhradní péče o romské děti a poskytovat takové péči maximální podporu.

51 Zákon č. 359/1999 Sb. o sociálně-právní ochraně dětí

52 Zákon č. 359/1999 Sb. o sociálně-právní ochraně dětí

53 Úmluva o právech dítěte (The United Nations Convention on the Rights of the Child)

Graf: Pravomocná rozhodnutí o pěstounské péči podle krajů srovnání období 1996-2007 a roku 2018 Zdroj dat: Ministerstvo spravedlnosti ČR, České soudnictví - výroční statistické zprávy.

D/ ODBORNÉ VZDĚLÁVÁNÍ A SPOLUPRÁCE S DOPROVÁZEJÍCÍMI ORGANIZACEMI

V případě příbuzenské PP je podle odborníků mnohem častější neochota pěstounů účastnit se povinného průběžného vzdělávání či spolupracovat s doprovázející organizací. Za důvod této neochoty je považováno přesvědčení členů širší rodiny, že se dovedou postarat o své členy nejlíp a nepotřebují k tomu žádnou cizí pomoc.

V kontextu s tímto problémem je zmiňován i fakt, že příbuzní pěstouni neprocházejí před ustanovením pěstounem přípravným vzděláváním pro žadatele o NRP. Za nedořešenou se považuje i nevynutitelnost povinného průběžného vzdělávání pěstounů - skutečnost, že neexistují prostředky, jimiž by bylo možné účast na tomto vzdělávání vynutit.

E/ ROZHODOVÁNÍ

Soudy nejsou v udělování tohoto rozhodnutí jednotné. Příbuzenští pěstouni mají vyšší věkový průměr než pěstouni nepříbuzenští, často jde o ekonomicky neaktivní osoby.

Pro rozhodování soudu o tom, zda bude dítě svěřeno do náhradní rodinné péče a zda půjde o péči příbuzného je (vedle samotného návrhu žadatele o náhradní rodinnou péči a vyjádření dítěte) klíčovým podkladem stanovisko OSPOD. § 962 odst. 1 NOZ ⁵⁴ omezuje na konstatování, že „kdo se má stát pěstounem, musí skýtat záruky řádné péče“.

⁵⁴ Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník

Často je dítě navrhovatelí (příbuznému) nejprve svěřeno do péče jiné osoby, a pokud se „osvědčí“ jeho vztah k dítěti (resp. „prokáže se, že motivace k převzetí dítěte nemají finanční charakter“), dochází následně ke změně na péči pěstounskou. Analýza zjistila, že v rozhodovací praxi soudů existují regionální rozdíly v přístupech k institutu péče jiné osoby. Institut péče jiné osoby je využíván jako jakási pojistka proti „zneužívání pěstounské péče“, resp. dávek pěstounské péče a jiných forem veřejné podpory.

Presvědčení, že je primární funkcí a povinností rodiny (byť širší) se o svého člena postarat, a veškeré podpůrné mechanismy ze strany státu vedou k oslabování pocitu spoluodpovědnosti. Přitom čl. 3 UPD 55 jasně hovoří o tom, že *„zájem dítěte musí být předním hlediskem při jakékoli činnosti týkající se dětí, ať už uskutečňované veřejnými nebo soukromými zařízeními sociální péče, správními nebo zákonodárnými orgány.“* Článek 12, odst. 1) UPD hovoří dále o tom, že *„státy, které jsou smluvní stranou úmluvy, zabezpečují dítěti, které je schopno formulovat své vlastní názory, právo tyto názory svobodně vyjadřovat ve všech záležitostech, které se jej dotýkají, přičemž se názorům dítěte musí věnovat patřičná pozornost odpovídající jeho věku a úrovni.“* V odst. 2) je tato zásada rozváděna v souvislosti se soudními či správními řízeními dotýkajícími se dítěte a to tak, že *„za tímto účelem se dítěti zejména poskytuje možnost, aby bylo vyslyšeno v každém soudním nebo správním řízení, které se jej dotýká, a to buď přímo anebo prostřednictvím zástupce nebo příslušného orgánu, přičemž způsob slyšení musí být v souladu s procedurálními pravidly vnitrostátního zákonodárství.“* Tato zásada není dosud, bohužel, v praxi uplatňována bez výjimek.

E.1/ Obecní úřad obce s rozšířenou působností

Obecní úřady obcí s rozšířenou působností jsou upraveny podle Zákona o stanovení obcí s pověřeným obecním úřadem a stanovení obcí s rozšířenou působností 56 jsou mezičlánkem přenesené působnosti samosprávy mezi krajskými úřady a ostatními obecními úřady. Obecní úřady obcí s rozšířenou působností tak mají oproti ostatním obecním úřadům některé oblasti působnosti navíc, a to nejen pro svůj vlastní, základní správní obvod, ale zpravidla i pro další obce v okolí. ZOZ 57 v §§ 61 a násl. upravuje přenesenou působnost, v §§ 64 a násl. jsou upraveny otázky pověřených obecních úřadů. V § 66 je vymezen obecní úřad obce s rozšířenou působností a to tak, že: *„obecní úřad obce s rozšířenou působností je pro účel výkonu přenesené působnosti označován v zákonech a jiných právních předpisech, popřípadě aktech řízení a úkonech podle § 61 odst. 2 písm. b) obecní úřad, který, vedle přenesené působnosti podle § 61 odst. 1 písm. a) a vedle přenesené působnosti podle § 64, vykonává v rozsahu jemu svěřeném zvláštními zákony přenesenou působnost ve správním obvodu určeném prováděcím právním předpisem.“*

55 Úmluva o právech dítěte (The United Nations Convention on the Rights of the Child)

56 Zákon č.314/2002 Sb., o stanovení obcí s pověřeným obecním úřadem a stanovení obcí s rozšířenou působností

57 Zákon č. 128/2000 Sb., o obcích (obecní zřízení)

Jako příklad přenesení působnosti použijeme způsob úpravy v Brně. SMB 58 ve svém čl. 9 „MAGISTRÁT MĚSTA BRNA“, odst. 2, písm. e) hovoří o tom, že „ **prostřednictvím věcně příslušných odborů** usměrňuje a kontroluje po odborné stránce právnické osoby a organizační složky, které město založilo, zřídilo a spravuje, pokud zvláštní zákon nestanoví jinak.“ a podle písm. f) „poskytuje metodickou pomoc v jednotlivých oborech činnosti městským částem, zřízeným a založeným právnickým osobám a organizačním složkám“ a konečně podle písm. I) „rozhoduje v případech stanovených zvláštním zákonem.“ V čl. 14 SMB v odst. 3) se uvádí, že „Úřad městské části vykonává státní správu (s výjimkou věcí, které patří do působnosti zastupitelstva městské části, rady městské části a zvláštních orgánů městské části, případně komisí): a) kterou podle zvláštních zákonů vykonávají obce, b) která je mu tímto Statutem svěřena.“ a v odst. 4), že „Rada městské části může zřídit pro jednotlivé úseky činnosti úřadu městské části odbory.“

V části III SMB „PŮSOBNOSTI MĚSTA A MĚSTSKÝCH ČÁSTÍ PODLE JEDNOTLIVÝCH OBORŮ PŮSOBNOSTI“, oddíle „SOCIÁLNÍ PÉČE“, čl. 55 „PŮSOBNOST MĚSTA“, odst. 2) „Přenesená působnost“, písm. e) je stanoveno, že v oblasti péče o rodinu a děti, konkrétně NRP, **Magistrát Statutárního města Brna, mimo jiné:**

- poskytuje základní a zprostředkovává odborné sociální poradenství,
- provádí sociální šetření jako východisko pro analýzu a posouzení životní situace klienta,
- spolupracuje s navazujícími orgány a organizacemi při řešení životní situace klienta,
- provádí na dožádání šetření různých aspektů životní situace klienta,
- vykonává sociálně-právní ochranu dětí v agendě NRP s výjimkou
- dětí svěřených do péče jiné osoby,
- vede evidenci těchto dětí a evidenci žadatelů o osvojení, pěstounskou péči a pěstounskou péči na přechodnou dobu,
- vykonává funkci opatrovníka dětí v řízení o svěřením dítěte do NRP a dětí v NRP,
- vykonává funkci poručníka,
- vykonává poručenství jako veřejný poručník do doby,
- kdy soud jmenuje dítěti poručníka, nebo dokud se poručník neujme funkce,
- vykonává na žádost soudu dohled nad úspěšností osvojení,
- zajišťuje sociálně-právní
- ochranu dětí při zprostředkování NRP,
- vyhledává děti, kterým je třeba zajistit péči v NRP formou pěstounské péče, pěstounské péče na přechodnou dobu nebo osvojení,

- vyhledává fyzické osoby vhodné stát se osvojiteli, pěstouny nebo pěstouny na přechodnou dobu a zajišťuje podklady jejich žádostí pro odborné posouzení krajským úřadem,
- posuzuje žádosti osob vhodných stát se osvojiteli, pěstouny nebo pěstouny na přechodnou dobu a rozhoduje o jejich žádosti, pokud nejsou splněny podmínky zákona,
- uzavírá dohody o výkonu pěstounské péče a pěstounské péče na přechodnou dobu upravující výkon práv a povinností s osobou pečující a osobou v evidenci,
- sleduje naplňování dohod o výkonu pěstounské péče a dohod o výkonu pěstounské péče na přechodnou dobu,
- vydává v případě neuzavření dohody o výkonu pěstounské péče rozhodnutí upravující výkon práv a povinností osoby pečující a osoby v evidenci,
- podává návrhy na opatření na ochranu dětí,
- poskytuje poradenskou pomoc související s osvojením nebo svěřením dítěte do pěstounské péče a pěstounské péče na přechodnou dobu, sleduje vývoj dětí v náhradní rodinné péči,
- sleduje ve spolupráci s městskými částmi nepříznivé vlivy působící na děti, zjišťuje příčiny jejich vzniku a činí opatření k omezování jejich působení.

V čl. 56 SMB 59 PŮSOBNOST MĚSTSKÝCH ČÁSTÍ, odst. 2) Přenesená působnost je vymezena působností městských částí v oblasti péče o rodinu a děti, mimo jiné:

- vykonávají sociálně-právní ochranu dětí s výjimkou činností vykonávaných městem a vedou evidenci těchto dětí,
- podávají návrhy na opatření na ochranu dětí,
- rozhodují v 1. stupni správního řízení o uložení povinnosti rodičům a jiným osobám odpovědným za výchovu dítěte využít odbornou poradenskou pomoc a ruší ji,
- vykonávají funkci opatrovníka dětí s výjimkou agendy náhradní rodinné péče,
- zajišťují neodkladnou péči dětem, které se ocitly bez přiměřené péče nebo je-li jejich život, normální vývoj nebo jiný důležitý zájem vážně ohrožen nebo narušen, a navrhnou soudu vydání předběžného opatření,
- zprostředkovávají sociálně aktivizační služby pro rodiny s dětmi

§ 20 odst. 3 písm. b) ZSPOD 60 je jednoznačně řečeno, že „zprostředkování „pěstounské péče se neprovádí, podala-li návrh na svěření dítěte do pěstounské péče fyzická osoba dítěti příbuzná nebo fyzická osoba blízká dítěti nebo jeho rodině“.

Pokud se, v případě projednávání svěření do pěstounské péče na základě zprostředkování, nelze uplatňovat ustanovení zákona, upravující postup návrhu příbuzného dítěte nebo osoby blízké dítěti nebo jeho rodině, nejedná obecního úřadu obce s rozšířenou působností v případech zprostředkování.

Zejména tedy dle ustanovení § 21 odst. 5 písm., c – f, i a § 27 odst. 1) písm. e) ZSPOD. Rovněž tak i § 27 odst. 2) písm. b) a odst. 3).

Co se týká § 27 odst. 2) písm. b) ZSPOD, podle kterého se pro účely zprostředkování osvojení a pěstounské péče: „*u žadatelů posuzuje charakteristika osobnosti, psychický stav, zdravotní stav, jenž zahrnuje posouzení, zda zdravotní stav žadatele z hlediska duševního, tělesného a smyslového nebrání dlouhodobé péči o dítě, předpoklad vychovávat dítě, motivace, která vedla k žádosti o osvojení dítěte nebo k jeho svěření do pěstounské péče, stabilita manželského vztahu a prostředí v rodině, sociální prostředí, zvláště bydlení a domácnost, etnické, náboženské a kulturní prostředí žadatele, popřípadě další skutečnosti rozhodné pro osvojení dítěte nebo jeho svěření do pěstounské péče.*“, je potřeba zmínit tu skutečnost, že kromě toho, že u příbuzenské pěstounské péče se nejedná o zprostředkování, což samo o sobě zakládá důvod neaplikovat toto ustanovení, je potřeba zvážit, zda by vůbec bylo takové posuzování žadatele/příbuzného důvodné v případech, kdy dítě je již určitou dobu v osobní péči tohoto žadatele na základě rozhodnutí soudu o svěření dítěte do péče jiné osoby.

V případě příbuzenské pěstounské péče (na rozdíl od péče zprostředkované) je role příslušného orgánu sociálně-právní ochrany omezena na poradenství budoucím náhradním rodičům a roli opatrovníka dítěte a zároveň na poskytování vyjádření a stanovisek soudu, jemuž přísluší konečné rozhodnutí.

E. 2 PŘÍPADOVÁ KONFERENCE

Metodické doporučení MPSV⁶¹ charakterizuje případovou konferenci jako „odbornou diskusi zainteresovaných subjektů nad konkrétním případem ohroženého dítěte nebo jeho rodiny; účelem je rychlé a úplné vyhodnocení situace dítěte a jeho rodiny s cílem nalézt optimální řešení“. Setkání se uskuteční určením odborníci za účelem řešení konkrétního problému, uskutečňuje se za/bez účasti dítěte a jeho rodiny nebo osob odpovědných za výchovu dítěte. Případové konference jsou běžným nástrojem řešení situace ohrožených dětí v mnoha zemích. Pomáhají vybudovat novou kvalitu vztahu mezi rodinami a systémem sociálně právní ochrany dětí, směřují k výkonu sociálně právní ochrany dětí založené na důkazech. Případová konference je vhodná vždy, když je nutné přijmout zásadní rozhodnutí v životě dítěte (kromě dalších případů), jde-li o situaci vyžadující umístění dítěte mimo rodinu, změnu prostředí dítěte. Svolavatelem případové konference, tedy garantem práce s rodinou, je vždy OSPOD.

61 Metodické doporučení MPSV č. 2/2010 pro postup orgánů sociálně-právní ochrany dětí při případové konferenci – Manuál k případovým konferencím Dostupné z http://www.mpsv.cz/files/clanky/9086/Metodika_pripadove_konference.pdf, ze dne 17.9. 2011

Podle § 10 odst. 3), písm. e) ZSPOD 62 je Obecní úřad obce s rozšířenou působností povinen pořádat případové konference pro řešení konkrétních situací ohrožených dětí a jejich rodin. Podle § 14 odst. 2, písm. b) a c) je Obecní úřad obce s rozšířenou působností povinen před podáním návrhu soudu podle odst. 1) (mimo jiné dle písm. f) návrh na svěření dítěte do PPPD a jeho zrušení), nebo byl-li návrh podán rodičem nebo jinou osobou odpovědnou za výchovu dítěte anebo státním zastupitelstvím podle zvláštního právního předpisu b) v rámci případové konference předem projednat důvody podání návrhu c) uspořádat případovou konferenci v průběhu řízení soudu o svěření dítěte do náhradní péče, pokud nebyla uspořádána podle písmene b) již před zahájením tohoto řízení.

Pořádání případových konferencí lze považovat za naplňování článku 12, odst. 1) UPD 63, podle kterého „Státy, které jsou smluvní stranou úmluvy, zabezpečují dítěti, které je schopno formulovat své vlastní názory, právo tyto názory svobodně vyjadřovat ve všech záležitostech, které se jej dotýkají, přičemž se názorům dítěte musí věnovat patřičná pozornost odpovídající jeho věku a úrovni.“ V odst. 2) je tato zásada rozváděna v souvislosti se soudními či správními řízeními dotýkajícími se dítěte a to tak, že „ Za tímto účelem se dítěti zejména poskytuje možnost, aby bylo vyslyšeno v každém soudním nebo správním řízení, které se jej dotýká, a to buď přímo anebo prostřednictvím zástupce nebo příslušného orgánu, přičemž způsob slyšení musí být v souladu s procedurálními pravidly vnitrostátního zákonodárství.“

E. 3 ROZHODOVÁNÍ SOUDŮ

ZZŘS 64 v § 475 hovoří o změně poměrů v odst. 1) „Změní-li se poměry, může soud změnit rozhodnutí týkající se výkonu povinností a práv vyplývajících z rodičovské odpovědnosti nebo rozhodnutí o výživném pro nezletilé dítě.“ v odst. 2) „Dojde-li k podstatné změně poměrů nebo k neshodě mezi rodiči a pěstounem v podstatné záležitosti týkající se dítěte, může dítě, rodič nebo pěstoun navrhnout soudu změnu práv a povinností, zrušení pěstounské péče, nebo jiné rozhodnutí.“

Nález ÚS 2210/2014 soud zkoumá „zda péče o nezletilé dítě bude řádná, tedy schopnost osoby usilující o svěření dítěte do péče zajistit jeho vývoj a fyzické, vzdělávací, emocionální, materiální a jiné potřeby“.

Zájemce, který je příbuzným dítěte nebo osobou blízkou, může podat přímo návrh soudu na svěření dítěte, a to bez předchozího vyjádření krajského úřadu/obce s rozšířenou působností o „vhodnosti“ stát se pěstounem. Soud je povinen podle § 474 ZZŘS 65 zjistit názor na „vhodnost a účelnost navržených nebo zamýšlených opatření“ u OSPOD, který je obeznámen s poměry dítěte a rodiny.

62 Zákon č. 359/1999 Sb. o sociálně-právní ochraně dětí

63 Úmluva o právech dítěte (The United Nations Convention on the Rights of the Child)

64 Zákon č. 292/2013 Sb., o zvláštních řízeních soudních

Některé úřady zkoumají také bytovou a ekonomickou situaci příbuzenské rodiny a její zadluženost. Pro soudy je oficiálně rozlišovacím hlediskem schopnost či neschopnost rodičů hradit výživné.

Informační dopis Ministerstva práce a sociálních věcí „Součinnost nároku orgánu sociálně-právní ochrany dětí při posuzování nároku prarodičů a praprarodičů na odměnu pěstouna“ ze 7. prosince 2012 lze

„kladné vyjádření obecního úřadu obce s rozšířenou působností doporučit všude tam, kde by nepřiznání odměny pěstouna znamenalo existenční problémy rodiny nebo výraznější zhoršení materiálních podmínek péče o svěřené dítě.“

Přínosné by bylo sjednocení rozhodovací praxe soudů, a to zejména ve fázi přípravy jednání a způsobu shromáždění všech potřebných vyjádření a předvolání všech osob, mimo účastníků řízení, které mohou při své výpovědi poskytnout soudu informace podstatné zejména pro posouzení způsobilosti žadatele – navrhovatele k výkonu pěstounské péče. Nelze považovat za dostačující vyjádření kolizního opatrovníka, odkazujícího na zprávy OSPOD.

Zvláštní pozornost je třeba věnovat návrhům příbuzných na pěstounskou péči, zejména ze sociálně vyloučených skupin, kde skutečné, podrobné zjištění situace dítěte a navrhovatele sehrává podstatnou roli pro konečné rozhodnutí soudu. V takových případech se jedná o rodiny, které, vedle spolupráce s příslušným OSPOD městské části, spolupracují s dalšími institucemi, včetně neziskových organizací poskytujících sociální služby pro rodiny s dětmi. Vedle zprávy příslušného OSPOD a stanoviska kolizního opatrovníka by měly být maximálně využity i informace a stanoviska těchto dalších institucí, stejně jako školy, pediatra, či jiného odborného lékaře, psychologa apod.

Ke zvážení je zajištění maximálního využívání případové konference, a to před podáním návrhu nebo i po zahájení řízení před rozhodnutím soudu. PK je zdrojem, sběrným místem názorů všech zainteresovaných subjektů a to včetně dítěte o pěstounství, ke kterému má soud rozhodnout.

PŘÍKLAD Z ROZHODOVACÍ PRAXE SOUDU

- rozhodování o poručenství osoby příbuzné, pečující o nezletilé dítě – poručenství s osobní péčí. **Poznámka:** navrhovatelka patří do cílové skupiny NNO, tedy sociálně vyloučených občanů z vyloučené lokality. NNO poskytuje navrhovatelce sociální službu programu sociálně aktivizační služby pro rodiny s dětmi.

ČESKÁ REPUBLIKA

ROZSUDEK

JMÉNEM REPUBLIKY

Městský soud v Brně rozhodl samosoudkyně [redacted] ve věci

nezletilé:

[redacted], narozená dne [redacted]
trvale bytem [redacted]
bytem [redacted]
zastoupená opatrovníkem Statutárním městem Brno
sídlem Dominánské náměstí 1, 601 67, Brno

dcery rodičů:

[redacted], narozená dne [redacted]
omezena ve svéprávnosti
bytem [redacted]
zastoupená opatrovníkem [redacted], narozená dne [redacted]
bytem [redacted]

neuvečeného otce

za účasti

navrhovatelky:

[redacted], narozená dne [redacted]
bytem [redacted]
zastoupená obecním zmocněncem [redacted], narozený
dne [redacted]
sídlem [redacted]

o jmenování poručníka nezletilé

Shodu s prvopisem potvrzuje [redacted]

SPESK

takto:

- I. Poručníkem nezletilého [redacted] nar. [redacted] se jmenuje orgán sociálně-právní ochrany dětí – Statutární město Brno.
- II. Návrh babičky [redacted] nar. [redacted] aby byla jmenována poručníkem nezletilého [redacted] nar. [redacted] se zamítá.
- III. Žádný z účastníků nemá právo na náhradu nákladů řízení.

Odůvodnění:

1. Předmětem tohoto řízení bylo jmenování poručníka nezletilého [redacted] nar. [redacted]. Řízení bylo zahájeno usnesením podepsaného soudu dne 18. 1. 2019, č. j. [redacted], v první moci ke dni 15. 2. 2019. Důvodem zahájení řízení byla skutečnost, že zde není žádná osoba, která by vykonávala rodičovskou odpovědnost, když matka byla v tomto směru omezena ve svéprávnosti a otec nezletilého není v rodném listu uveden.
2. Předmětem řízení dále byl návrh babičky nezletilého podaný u zdejšího soudu dne 20. 12. 2018, kterým se domáhala svěření nezletilého [redacted] do její pěstounské péče. K důvodům uvedla, že otec nezletilého není v rodném listě uveden, matka je omezena ve svéprávnosti včetně rodičovské odpovědnosti. Babička pak o nezletilou pečuje, stejně tak o její sestru [redacted], má pro tuto formu péče všechny zákonné předpoklady. U jednání soudu dne 7. 3. 2019 pak navrhovatelka změnila svůj návrh s tím, že navrhovala, aby byla jmenována poručnicí nezletilého [redacted]. Soud pak změnu návrhu připustil.
3. Opatrovník nezletilého navrhoval jmenovat nezletilého poručníka Statutárního města Brna s tím, že navrhovatelka by funkci poručníka nebyla schopna náležitě vykonávat.
4. Z rodného listu nezletilého [redacted] bylo zjištěno, že se narodila dne [redacted] z matky [redacted] nar. [redacted] a neuvedeného otce.
5. Rozsudkem Městského soudu v Brně ze dne 18. 3. 2015, č. j. [redacted] v první moci ke dni 16. 5. 2015, byla nezletilá [redacted] svěřena do osobní péče babičky [redacted] nar. [redacted] (výrok I.) s tím, že je babička oprávněna a povinna zajistit výkon péče o nezletilou, zejména její výchovu, výživu, v běžných záležitostech jednat za ni a řídit její jednání, vymáhat výživné výkonem soudního rozhodnutí (výrok II.). Matce byla uložena povinnost na výživu nezletilé [redacted] přispívat částkou 400 Kč měsíčně od 1. 12. 2014 (výrok III.). Babička nezletilého se domáhala, aby jí byla [redacted] svěřena do péče s odůvodněním, že matka nezletilého je mentálně retardovaná a není schopna se o nezletilou postarat. Matka má další výživovací povinnost k dceři [redacted] která byla také svěřena do péče babičky.
6. Ze zprávy opatrovníka ze dne 10. 6. 2016 bylo zjištěno, že nezletilá [redacted] se v péči babičky nachází prakticky od narození. Matka nezletilého trpí mentální retardací, žije s nezletilou a babičkou. V péči babičky je nezletilá spokojená, ta ji zajišťuje dle svých nejlepších možností a schopností.

Shoda s prvopisem potvrzuje [redacted].

7. Ze zprávy opatrovníka ze dne 21. 8. 2017 bylo zjištěno, že babička začala spolupracovat s neziskovou organizací IQ Roma servis, která je jí nápomocna v potřebných záležitostech. Péče o nezletilou je bezproblémová.
8. Ze zprávy opatrovníka ze dne 4. 10. 2018 bylo zjištěno, že nezletilá žije s babičkou, jejím partnerem, matkou a poloroďkou sestrou [REDAKCE] v bytě 1+1. Soužití babičky a jejího partnera [REDAKCE] je bezproblémové. Příjem rodiny tvoří invalidní důchod babičky, jejího druhá a matky nezletilé v celkové výši 20 000 Kč, jiné dávky rodina nepobírá. Ošetřující lékařka hodnotí péči o nezletilou jako velmi dobrou. V dopoledních hodinách nezletilá Jana navštěvuje lékařku při zábradovické fúze. Soužití s matkou je náročné, nerespektuje babičku, ta jí je však oporou.
9. Ze zprávy opatrovníka ze dne 26. 2. 2019 bylo zjištěno, že v minulosti již babička žádala o svěření nezletilé do pěstounské péče, v té době však pta tato nebyly podmínky, neboť rodina žila na ubytovně, babička měla dluhy za komunální odpad. Od 7/2018 žije rodina v bytě 1+1, všechny poplatky včetně nájemného hraď výs. Jedná se o program prostupného bydlení, byt může rodina obývat tři roky, pak bude usilovat o obecní byt. Matka trpí mentální retardací, je omezena ve svéprávnosti, pobírá invalidní důchod a příspěvek na péči. Matka je v pravidelné péči psychiatricky. Babička by měla zájem vykonávat funkci poračnicka nezletil [REDAKCE]. Důchod babičky je zastřen exekucními srážkami ve výši 1 000 Kč měsíčně. Navrhovatelka je v péči psychiatra, užívá antidepresiva, neboť v minulosti byla týrána bývalým partnerem. Péči o nezletilou zajišťuje babička sama, matka ani partner babičky se nezapojují. Nezletilá [REDAKCE] je zdravá, má běžné potřeby odpovídající věku.
10. Ze zprávy opatrovníka ze dne 2. 4. 2019 bylo zjištěno, že navrhovatelka zvládá osobní péči o nezletilou, ale dle názoru opatrovníka není schopna plnohodnotně zastupovat dítě jako poračnick, je to nad její možnosti. Poukázal na zdravotní stav babičky, velký počet exekucí.
11. Z potvrzení o bezdlužnosti Centra sociálních služeb, příspěvkové organizace ze dne 17. 12. 2018 bylo zjištěno, že navrhovatelka nemá vůči organizaci žádné nedoplatky na nájemném ani na zálohách za služby.
12. Ze zprávy IQ Roma Servis, z.s. ze dne 17. 12. 2018 bylo zjištěno, že spolupráci s babičkou započala v 6/2017, kdy jako hlavní témata byla řešena otázka bydlení, bezpečí matky. Nezletilá [REDAKCE] navštěvuje předškolní klub, pracuje se na rozvoji její osobnosti. Celkovou spolupráci s navrhovatelkou hodnotila organizace velmi pozitivně po všech stránkách. Obsahem zprávy je také žádost o zproštění babičky funkce opatrovníka její dcery tedy matky nezletilé, kterou není schopna vykonávat vzhledem k jejímu zdravotnímu stavu a současně péči o dvě nezletilé vnoučky.
13. Ze zprávy IQ Roma Servis, z.s. ze dne 5. 3. 2019 bylo zjištěno, že nezletilá [REDAKCE] navštěvuje předškolní klub, její docházka je pravidelná. Přivádí ji a vyzvedává babička často za doprovodu matky. S babičkou je navázána úzká spolupráce, velkým pokrokem bylo získání bydlení, babička dochází na sjednané schůzky, spolupracuje na domluvením.
14. Ze zprávy Dram, příspěvkové organizace ze dne 4. 2. 2019 bylo zjištěno, že navrhovatelka s rodinou žije bytovém domě Centra sociálních služeb, kde se aktivně zapojuje s rodinou do všech nabízených aktivit, k vnučkám má kladný vztah, stejně tak obě nezletilé k ní.
15. Lustraci v soudním systému ISAS bylo zjištěno, že vůči navrhovatelce bylo u zdejšího soudu vedeno přes 30 exekucních řízení, jedno řízení trestní pod sp. zn. [REDAKCE]
16. Lustraci v CBO bylo zjištěno, že navrhovatelka je svobodná.

Shodu s prvopisem potvrzuje [REDAKCE]

17. Z opisu rejstříku trestů ze dne 13. 2. 2019 bylo zjištěno, že navrhovatelka byla odsouzena zdejším soudem dne 29. 8. 2006, sp. zn. [REDAKCE], ze trestný čin úvěrového podvodu k odnětí svobody v trvání tří měsíců s podmíněným odkladem, který uplynul dne 21. 10. 2007 a tím, že se navrhovatelka dne 7. 5. 2008 osvědčila.
18. Z výpisu rejstříku trestů ze dne 7. 3. 2019 bylo zjištěno, že navrhovatelka zde nemá žádný záznam.
19. Z výpisu rejstříku trestů ze dne 7. 3. 2019 bylo zjištěno, že [REDAKCE], nar. [REDAKCE], zde nemá žádný záznam.
20. Trestním příkazem Městského soudu v Brně ze dne 29. 8. 2006, sp. zn. [REDAKCE] byla navrhovatelka uznána vinnou z trestného činu úvěrového podvodu při sjednávání úvěrové smlouvy, kdy uvedla nepravdivé údaje. Jednání se dopustila dne 12. 11. 2004, kdy uzavřela na jméno své mentálně retardované dcery [REDAKCE] nar. [REDAKCE], s [REDAKCE], a.s. smlouvu o úvěru, kdy uvedla, že dcera je zaměstnána v soukromém sektoru a její měsíční příjem činí 8 000 Kč a smlouvu za dcera podepsala, přičemž v té době dcera nikde nepracovala a jejím jediným příjmem byl invalidní důchod ve výši 5 800 Kč měsíčně. Za uvedené jednání byl navrhovatelce uložen trest odnětí svobody v trvání 3 měsíců s podmíněným odkladem na zkušební dobu v trvání 12 měsíců.
21. Z lékařské zprávy MUDr. [REDAKCE] praktického lékaře, ze dne 12. 3. 2019 bylo zjištěno, že navrhovatelka trpí smíšenou úzkostnou a depresivní poruchou s dissociativními projevy u simplexní osobnosti s mentální retardací. Netrpí žádným vážnějším tělesným onemocněním.
22. Z lékařské zprávy MUDr. [REDAKCE] psychiatra, ze dne 4. 3. 2019 bylo zjištěno, že navrhovatelka má diagnostikována středně těžkou depresivní fázi, je evidována jako pacientka od 11/2009. Setkává se na opakované stavy slabosti, při těchto si volá záchranou službu, na dechové potíže, stavy pláčivosti. Trpí poruchami pozornosti, výrazně snižena je schopnost koncentrace a celkové psychické výdrže. Jedná se o smíšenou úzkostnou a depresivní poruchu s dissociativními projevy u simplexní osobnosti s mentální retardací.
23. Ze zprávy Úřadu práce bylo zjištěno, že matka nezletilé nepobírá žádné dávky státní sociální podpory ani hmotné nouze, pouze příspěvek na péči ve výši 880 Kč měsíčně. Navrhovatelka pobírá přídatky na děti v celkové výši 1 710 Kč měsíčně na nezletilou [REDAKCE] a nezletilou [REDAKCE] jiné dávky nepobírá.
24. Ze zprávy ČSSZ bylo zjištěno, že matka pobírá invalidní důchod ve výši 9 936 Kč měsíčně, z něhož jí jsou prováděny srážky ve výši 1 266 Kč měsíčně. Navrhovatelka pobírá důchod ve výši 10 344 Kč měsíčně, z něhož jí jsou měsíčně prováděny srážky 1 305 Kč.
25. Ze spisu Městského soudu v Brně sp. zn. [REDAKCE] bylo zjištěno, že [REDAKCE], nar. [REDAKCE] byla rozsudkem ze dne 19. 7. 2017, č. j. [REDAKCE], v právní moci ke dni 5. 10. 2017, omezena ve svéprávnosti na dobu pět let tak, že není mimo jiné způsobilá výkonu rodičovské odpovědnosti mimo styk s nezletilým dítětem, samostatně nakládat s penězi a majetkovými hodnotami nad 200 Kč měsíčně. Jmenovaná trpí lehkou až středně těžkou mentální retardací a poruchou osobnosti. Opatrovníci byla jmenována [REDAKCE], nar. [REDAKCE]. Dne 28. 11. 2018 opatrovnice u soudu podala žádost o zproštění funkce opatrovnice, neboť vzhledem k jejímu zdravotnímu stavu jí funkce zatěžuje. Opatrovaná navazuje kontakty s cizími lidmi, zejména muži, nekontrolovaně se pohybuje mimo bydliště. Opatrovnice se stará o dvě nezletilé vnuky, posuzovaná jí s ničím nepomáhá, na dcery výživné nehradí, všechny peníze

Shodu s zázpisem potvrzuje [REDAKCE]

prokouší. V rámci protokolu sepsaného dne 7. 1. 2019 opatrovnice uvedla, že má zdravotní problémy. Řízení o návrhu na změnu opatrovníka bylo usnesením soudu ze dne 7. 1. 2019, č. j. [REDAKCE], v první moci ke dni 31. 1. 2019 zastaveno, neboť opatrovnice vzala návrh zpět.

26. Z výsledku navrhovatelky bylo zjištěno, že má tři zletilé děti. Neví, kdo je biologickým otcem nezletilé [REDAKCE] ani její sestry [REDAKCE]. Nezletilá bude chodit do školy, chtěla by jí zajistit vše potřebné, protozatím nikdy nežádala o dávku okamžité pomoci. Nezletilá [REDAKCE] navštěvovala školku, nyní školu, kde má placené obědy. Nezletil [REDAKCE] chodí do předškolního klubu IQ Roma, kam si nosí svačinku, obědvá doma. Zvýšené výdaje nezletilá nemá. Pokud jde o její exekuce, neví, kolik ještě zbývá doplatit. Jednalo se dluhy u dopravního podniku a za ručení jedné paní. Dříve bydleli na ubytovně, byl tam hluk, špatné podmínky. Její zdravotní stav je takový, že nesmí mít moc velké problémy, když je na ní tlačeno, dělá se jí špatně, nemluví. Užívá léky na uklidnění, nejedná se o antidepresiva, navštěvuje psychiatra. Její psychické problémy způsoboval bývalý partner. Nikdo jiný z rodiny by funkci poručníka vykonávat nemohl. Od 4/2017 spolupracuje s organizací IQ Roma, pomáhají jí hlavně ohledně bydlení, školy, školky a při řešení různých problémů. Dohlídí, aby matka nezletilých brala léky, chodí s ní na injekce, je sterilizovaná. Návrh na změnu opatrovníka její dcery podávala v době, kdy nebyla dva dny doma, byla vystrašená, že za ni zodpovídá. Matka nezletilé pobírá invalidní důchod ve výši 8 395 Kč měsíčně a příspěvek na péči ve výši 880 Kč měsíčně. O trestním příkazu nevěděla, nepřevzala jej, nevěděla, že byla v podmínce. Vyřizování věcí na úřadech jí nevádí, nestresuje ji. Nezletilou vyvádívá ze školky, také ji tam vodí, stejně tak její sestru [REDAKCE] vodí do školy.
27. Z výsledku svědka [REDAKCE] bylo zjištěno, že je partnerem navrhovatelky. Je svobodný, nemá žádnou výživovací povinnost, je v invalidním důchodu, který pobírá ve výši 7 780 Kč měsíčně, jiné příjmy nemá. S navrhovatelkou žijí 13 let, jejich vztah je bez problémů. Partnerka se stará o její dvě vnoučky [REDAKCE] a [REDAKCE] dále s nimi žije jejich matka. S péčí o děti jí pomáhá. Po psychické stránce někdy bývá navrhovatelce špatně. Souhlasil s tím, aby babička byla pěstounkou nezletilé Jany případně její poručnící.
28. Podle § 928, odst. 1, 2 o.z., není-li tu žádný z rodičů, který má a vůči svému dítěti vykonává rodičovskou odpovědnost v plném rozsahu, soud jmenuje dítěti poručníka. Poručník má vůči dítěti zásadně všechny povinnosti a práva jako rodič, ale nemá k dítěti výživovací povinnost. S ohledem na osobu poručníka nebo poměry dítěte, jakož i s ohledem na to, z jakého důvodu rodiče nemají všechny povinnosti a práva, může být výjimečně okruh povinností a práv poručníka vymezen jinak.
29. Podle § 929 o.z., nastane-li situace uvedená v § 928 odst. 1, vykonává poručenství orgán sociálněprávní ochrany dětí jako veřejný poručník, a to až do doby, kdy soud jmenuje dítěti poručníka nebo dokud se poručník neujme funkce.
30. Podle § 930 odst. 1 o.z., soud jmenuje dítěti poručníka neprodleně poté, kdy zjistí, že jde o dítě, jemuž je třeba poručníka jmenovat.
31. Po provedení dokazování a zhodnocení provedených důkazů dospěl soud k závěru, že zákonné podmínky pro jmenování poručníka nezletilé [REDAKCE] dle slova citovaných zákonných ustanovení, jsou splněny. Bylo prokázáno, že matka nezletilé byla omezena ve svéprávnosti na dobu pěti let, kdy mimo jiné není způsobilá výkonu rodičovské odpovědnosti výjma osobního styku s nezletilým dítětem. Otec nezletilé pak není v rodném listě uveden. Není zde tedy žádná osoba, která by vykonávala rodičovskou odpovědnost nezletilé Jany, bylo tedy na místě jmenovat nezletilé poručníka. Pokud jde o osobu poručníka, soud se předně zabýval návrhem babičky

Shodu s prvopisem potvrzuje [REDAKCE]

nezletilé, kteří měla zájem funkci vykonávat. Poručník vykonává předně všechny povinnosti a práva jako rodič vyjma výživovací povinnosti, přičemž se musí jednat o osobu plně svéprávnou, která svým způsobem života zaručuje, že je schopna funkci poručníka řádně vykonávat. Nezletilá žije s matkou, babičkou, jejím partnerem a polotrodou sestrou v sociálním bytě 1+1 v Brně. Nezletilá je po zdravotní stránce v pořádku, nemá zvýšené náklady. Navštěvuje předškolní klub v rámci organizace IQ Roma. Péči o nezletilou zajišťuje babička, která byla nezletilá svěřena do osobní péče rozsudkem zdejšího soudu ze dne 18. 3. 2015, č. j. **Stran péče babičky o nezletilou nebylo ze strany opatrovníka žádných připomínek, když tato je schopna řádně zajišťovat dle jejích možností. S ohledem na skutečnost, že na osobu poručníka jsou kladeny vysoké nároky, kdy prakticky supluje výkon práv a povinností rodičů, zabýval se soud otázkou, zda navrhovatelka (babička) splňuje všechny zákonné předpoklady pro výkon této funkce a dospěl po provedení dokazování k závěru, že nikoliv. Předně je třeba zmínit zdravotní stav babičky, která prokazatelně trpí psychickým onemocněním, a to úzkostnou a depresivní poruchou s dissociativními projevy a mentální retardací. Je v pravidelné péči psychiatra, je medikována, lze sledovat jako pozitivní, že o svém zdravotním stavu ví a léčí se. Kromě nezletilé má babička v péči další vnučku a vykonává funkci opatrovníka také matce. Sama připustila, že v kontextu je toho na ni moc s ohledem na její zdravotní stav, když žádala o zproštění funkce opatrovníka matky, následně však vzala návrh zpět. Bytové podmínky pak má rodina zjištěny na dostačující úrovni, z bytovny se přestěhovali do sociálního bytu, nájemné hraď řádně, dluhy nemají na nájemném ani na dalších nákladech bydlení. Příjem babičky tvoří invalidní důchod ve výši 10 344 Kč měsíčně, z něhož jí je exekučně srážena částka ve výši 1 305 Kč měsíčně, a přídavky na děti. Babička má pak velké množství exekucí (přes 30 řízení), jak bylo prokázáno lustrací v soudním systému zdejšího soudu. Soud také přihlédl k trestní minulosti babičky, kdy je sice pravdou, že vycházel z opisu rejstříku trestů, ačkoliv z aktuálního výpisu rejstříku trestů plyne trestní bezúhonnost navrhovatelky. Trestním příkazem byla navrhovatelka pravomocně odsouzena za trestný čin úvěrového podvodu, kterého se dopustila na matce nezletilé, kdy sjednala úvěrovou smlouvu, v níž uvedla nesprávné údaje ohledně příjmů matky, za což jí byl uložen trest odnětí svobody v trvání 3 měsíců s podmíněným odkladem na 1 rok. Dne 7. 5. 2008 se navrhovatelka osvědčila a její odsouzení bylo již zhlazeno a je možné jej zjistit toliko z opisu rejstříku trestů. Poněvadž se však jedná, s ohledem na charakter tohoto řízení, o závažné jednání, nebylo možné k tomuto nepřihlídnout, když navrhovatelka jako opatrovnice ve vztahu ke své mentálně retardované dceři jednala podvodně. Soud tedy po provedení dokazování dospěl k závěru, že babička nespĺňuje zákonem předpokládané podmínky pro výkon funkce poručníka, proto bylo na místě její návrh zamítnout (výrok II.). Na osobu poručníka jsou kladeny mimořádné nároky týkající se jednak dosavadního způsobu života, kdy v tomto směru navrhovatelka je zatížena exekucemi, nejedná ani tak o jejich výši, ale o jejich četnost vypovídající o jejím způsobu života, nežte nepřihlídnout také k trestní minulosti, a jednak je nutné, aby poručník disponoval schopnostmi a osobnostními předpoklady k zastupování svěřeného dítěte a rozhodování o jeho životě namísto rodičů. Babička pak má sama zdravotní problémy a prokazatelně její mentální úroveň neodpovídá nárokům kladeným na osobu poručníka. Pravdou je, že sice aktivně spolupracuje dlouhodobě s organizací IQ Roma, avšak bez jejich výrazné dopomoci by nebyla schopna některé záležitosti obstarat samostatně, což v případě poručníka není možné připustit. Sama faktická péče o nezletilou je však v pořádku a nečiní jmenované potíže. Nad rámec pak soud ještě dodává, že v daném případě by nebyly dány ani podmínky pro svěřením nezletilé do péčovské péče babičky, a to i s ohledem na shora uvedené důvody. S ohledem na uvedené soud rozhodl tak, jak je uvedeno ve výroku I. a II. Poručníkem nezletilé bylo jmenováno Statutární město Brno jako poručník veřejný v souladu se zákonnými ustanoveními, kdy nebyla zjištěna jiná vhodná osoba z řad příbuzných či osob blízkých nezletilé, která by byla schopna funkci vykonávat, současně bylo přihlídnuto ke stanovisku opatrovníka nezletilé.**

Shodu s prvopísem potvrzuje

K argumentaci trestní minulostí

Soud při svém rozhodování přihlížel k trestní minulosti navrhovatelky, a to i přes skutečnost, že tato doložila výpis z trestního rejstříku, ze kterého vyplývala trestní bezúhonnost. Soud využil možnosti lustrace v soudním systému ISAS, ze kterého zjistil, že proti navrhovatelce bylo vedeno trestní řízení a že byla trestním příkazem odsouzena k podmíněnému trestu odnětí svobody. Již skutečnost, že soud nevycházel z aktuálního výpisu z trestního rejstříku, je do určité míry znepokojující. Pokud připustíme možnost lustrace, pak nelze souhlasit s tím, že jako argument je použit podmíněný trest, u kterého se navrhovatelka ve zkušební lhůtě osvědčila.

Jestliže byl navrhovatelce soudem podmíněně odložen výkon trestu dle § 81 odst. 1 tr.z., znamená to, že vzhledem k osobě a poměrům navrhovatelky, zejména s přihlédnutím k jejímu životu a prostředí, ve kterém žila a pracovala, a k okolnostem případu měl soud důvodně za to, že není třeba jeho výkonu. Navíc bylo-li vysloveno, že se podmíněně odsouzená osvědčila, je třeba na ní hledět jako by nebyla odsouzena (§ 86 odst. 3 tr.z.). V tomto kontextu lze použít i ustanovení § 27 odst. 1) písm. e) zákona o sociálně právní ochraně dětí, ze kterého vyplývá, že požadavek bezúhonnosti splňuje ten, kdo nebyl pravomocně odsouzen pro trestný čin, který směřoval proti životu, zdraví, svobodě, lidské důstojnosti, mravnímu vývoji nebo jmění dítěte, nebo pro jiný trestný čin, jehož spáchání může mít vliv na způsobilost k řádné výchově dítěte.

Navíc soud ve svém zdůvodnění argumentuje tím, že se navrhovatelka dopustila trestného činu v době opatrovnictví ke své mentálně postižené dceři, což není pravdou, neboť trestného činu se navrhovatelka dopustila v roce 2006 (respektive byla za něj odsouzena) a opatrovnicí své dcery se stala až na základě rozsudku z roku 2017.

K argumentaci zatížením exekucemi

Dále soud při svém rozhodování hodnotil ekonomickou situaci navrhovatelky a opakovaně zmiňoval zatížení navrhovatelky exekucemi jako nesplňování požadavku bezúhonnosti a důvod k nahlížení na navrhovatelku jako na nezpůsobilou k výkonu funkce poručníka. Pokud by taková praxe v rozhodování byla akceptována, pak by tím bylo deklarováno, že značný počet dětí je v péči osob nezpůsobilých, neboť exekuci má dle statistických údajů každý pátý občan. Zatížení exekucemi nelze brát jako důvod posouzení navrhovatelky jako osoby nevyhovující. Toto podporuje i formulace § 27 odst. 1) písm. e) ZSPOD, ze kterého vyplývá, že požadavek bezúhonnosti splňuje ten, kdo nebyl pravomocně odsouzen pro trestný čin, který směřoval proti životu, zdraví, svobodě, lidské důstojnosti, mravnímu vývoji nebo jmění dítěte, nebo pro jiný trestný čin, jehož spáchání může mít vliv na způsobilost k řádné výchově dítěte.

K argumentaci zdravotním stavem

Jako argument pro posouzení navrhovatelky jako osoby nezpůsobilé k výkonu funkce poručníka je zmiňován zdravotní stav navrhovatelky s tím, že je navrhovatelka v péči psychiatra, užívá antidepresiva. Citovány jsou lékařské zprávy praktického lékaře a psychiatra, kde je uváděna diagnóza smíšené úzkostné a depresivní poruchy s disociativními projevy u simplexní osobnosti s mentální retardací. Smíšená úzkostně depresivní porucha, u níž jsou přítomny mírné symptomy úzkosti i deprese. V naší populaci existuje mnoho pacientů se smíšenou úzkostně depresivní poruchou, aniž by přišli do psychiatrické péče, častěji se s nimi setkávají obvodní lékaři. Ani příznaků deprese, ani příznaků úzkosti není tolik, aby zdůvodňovaly diagnózu depresivní poruchy či některé z úzkostných poruch. Nejedná se o poruchu osobnosti. Soudem nebyla věnována dostatečná pozornost tomu, že navrhovatelka při své výpovědi sama uváděla, že zdravotní problémy měla v období, kdy bydlela na ubytovně, kde byla permanentně vystavena neurotizujícímu, depresivnímu a celkově psychicky zatěžujícímu prostředí. Tomuto složitému období předcházelo navíc období, kdy žila v nepříznivém klimatu s bývalým partnerem. Z lékařské zprávy nevyplývá, jaký je aktuální stav navrhovatelky, jak se její potíže vyvíjejí, zda progradují či naopak, nebo zda je stav stejný. Jedná se o konstatování diagnózy a medikace.

Opatrovnictví k dceři

Soud rovněž zmiňuje návrh, který navrhovatelka podala u jmenovaného soudu a kterým se domáhala zproštění funkce opatrovníka ke své dceři. Je třeba zdůraznit, že tento návrh, který navrhovatelka posléze vzala zpět, byl podán v době, kdy opatrovanec byl dva dny neznámého pobytu a navrhovatelka byla svým okolím stresována tvrzením, že pokud se něco stane, bude za všechno odpovědná ona a může se stát, že bude i trestně stíhána. Jako osoba bez právního vzdělání a bez možnosti běžné právní pomoci reagovala zcela přirozeně ve snaze ochránit sebe a nezletilé děti, které má v péči. Následně, po řádném vysvětlení, vzala svůj návrh zpět. Navrhovatelka svoji plnou způsobilost k výkonu funkce poručníka prokázala v dostatečné míře již tím, že o nezletilou pečuje od května 2015 na základě rozsudku městského soudu, kterým jí byla nezletilá svěřena do péče. Ze zprávy opatrovníka je zřejmé, že navrhovatelka zajišťuje péči dle svých nejlepších možností a schopností. Další zpráva opatrovníka konstatuje, že nezletilá žije v domácnosti, s navrhovatelkou, jejím partnerem, matkou a polorodou sestrou. Soužití navrhovatelky a jejího přítele je bezproblémové. Ošetřující lékařka hodnotí péči o nezletilou jako velmi dobrou. Velmi pozitivně je hodnocena navrhovatelka ve zprávě NNO poskytující navrhovatelce sociální službu programu sociálně aktivizační služby pro rodiny s dětmi.

U péče jiné osoby o nezletilé dítě se uplatňují zákonná ustanovení upravující pěstounství. Proto lze říci (v souladu s § 3 zákona o sociálně právní ochraně dětí), že navrhovatelka je občanem, který má osobní předpoklady, zejména morální a zdravotní, pro zajištění řádné výchovy dítěte a který způsobem svého života i života své rodiny, v níž je dítě vychováváno, zaručuje, že bude péči vykonávat ku prospěchu dítěte.

PŘÍKLAD Z ROZHODOVACÍ PRAXE ÚP O ODMĚNĚ PĚSTOUNA

- rozhodování o odměně pěstouna – poručenství s osobní péčí. Poznámka: navrhovatelka patří do cílové skupiny NNO, tedy sociálně vyloučených občanů z vyloučené lokality. NNO poskytuje navrhovatelce sociální službu programu sociálně aktivizační služby pro rodiny s dětmi.

Úřad práce České republiky – Krajská pobočka v Brně
Kontaktní pracoviště Brno-město, Pelná 1011/37, Štýřice, 638 00 Brno 38

V Brně 22.5.2019

Pro

Č. j.

Vytizuje

Vyrozumění účastníka řízení

Podle ustanovení § 36 odst. 3 zákona č. 500/2004 Sb., správní řád (dále jen správní řád), Vám jako účastníku řízení sdělujeme, že byly shromážděny podklady pro rozhodnutí ve věci Vašich následujících žádostí o dávku:

Odměna pěstouna, spis. zn. [redacted] na období březen 2019.

Žadatel nemá nárok na dávku z následujících důvodů:

Dne 20.12.2018 jste podala na Městský soud v Brně návrh na svěření nezletilých, nar. [redacted] a [redacted], nar. [redacted] do Vaší pěstounské péče.

Dne 7.3.2019, jste změnila svůj návrh týkající se [redacted] nar. [redacted] s tím, že navrhuje, aby jste byla jmenovaná poručníkem nezletilých.

Dne 15.4.2019 jste podala na Městský soud v Brně, změnu návrhu týkající se [redacted] nar. [redacted], kterým navrhuje, být jmenována poručníkem nezletilých.

Dne 4.4.2019 jste podala žádost, na Úřadu práce České republiky - Kontaktním pracovišti Brno – město, o dávku pěstounské péče Odměna pěstouna na nezletilou [redacted], s datem žádosti o přiznání dávky od 7.3.2019.

Dne 15.4.2019 jste podala druhou žádost na Úřadu práce České republiky - Kontaktním pracovišti Brno – město, o dávku pěstounské péče Odměna pěstouna, na nezletilou [redacted], nar. 1.2.2012, s datem přiznání dávky od 15.4.2019.

Dávka pěstounské péče, Odměna pěstouna, není vyplácena na každé dítě zvlášť, ale její výše se odvíjí od počtu dětí v pěstounské či poručnícké péči. Z tohoto důvodu jsou žádosti o Odměnu pěstouna na nezletilou [redacted], nar. [redacted] a nezletilou [redacted], nar. [redacted] vedeny pod stejnou spisovou značkou [redacted].

Jelikož osoba pečující je prarodičem, je Úřad práce České republiky, Kontaktní pracoviště Brno – město, povinen si vyžádat vyjádření příslušného obecního úřadu obce s rozšířenou působností, zda se jedná o případ hodný zvláštního zřetele. Proto si dne 2.5.2019 Úřad práce České republiky, Kontaktní pracoviště Brno – město, vyžádal písemné vyjádření pro účely rozhodnutí o dávku odměna pěstouna, od Statutárního města Brna, Odboru sociální péče, orgánu Sociálně právní ochrany dětí, podle §47j odst. 3 zákona č. 359/199 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí, ve znění pozdějších předpisů. Dne 13.5.2019 nám byl písemně sdělen výsledek šetření Statutárního města Brna, Odboru sociální péče, orgánu Sociálně právní ochrany dětí, k případu, nezl. [redacted], nar. [redacted] a [redacted], nar. [redacted], který Váš případ nepovažuje za hodný zvláštního zřetele, neboť nedošlo k poklesu příjmů rodiny, žadatelka [redacted] nar. [redacted], o nezletilou [redacted], nar. [redacted] a nezletilou [redacted], nar. [redacted] pečující od narození.

Při rozhodování o nároku na dávku pěstounské péče, Odměna pěstouna, Úřad práce České republiky, Kontaktní pracoviště Brno – město přihlíželo ke všem výše uvedeným skutečnostem. Dále bylo přihlíženo ke skutečnosti, že žadatelka paní [redacted], nar. [redacted] je osoba

Č.j. [REDAKCE]

CB0 000 000 628 319 077

příbuzná v přímé linii a k nezletilým [REDAKCE], nar. [REDAKCE] a nezletilým [REDAKCE], nar. [REDAKCE] má jako prarodič vyživovací povinnost. Jelikož byly děti v péči žadatelky prakticky od narození, k datu uplatnění žádosti nedošlo k poklesu životní úrovně rodiny, navíc nezletilá [REDAKCE] a nezletilý [REDAKCE] jsou zabezpečeny Úhradou potřeb dítěte.

Z výše uvedených důvodů nepovažujeme Váš případ hodný zvláštního zřetele, proto bude Vaše žádost zamítnuta.

Jako účastník řízení jste byla podle § 36 odst. 3 správní řádu vyrozuměna přípisem ze dne 30.4.2019, č.j. [REDAKCE] o možnosti vyjádřit se k podkladům rozhodnutí ve věci Vašich žádostí o dávky péčovské péče, podaných dne 4.4.2019 na Úřad práce České republiky – Krajská pobočka v Brně, Kontaktní pracoviště Brno-město, nezletilá [REDAKCE], nar. [REDAKCE];

Příspěvek při převzetí dítěte, sp.zn. [REDAKCE]

Příspěvek na úhradu potřeb dítěte, sn. zn. [REDAKCE]

Odměna pěstouna, sp.zn. [REDAKCE]

Vyrozumění jste převzala dne 3.5.2019, lhůta pro vyjádření se k podkladům rozhodnutí Vám uplynula dne 13.5.2019. Dne 13.5.2019 bylo doručeno ÚP ČR, Krajské pobočce v Brně vyjádření Magistrátu města Brna, odboru sociální péče, orgánu sociálně-právní ochrany dětí sp.zn. [REDAKCE], [REDAKCE] k žádosti o odměnu pěstouna paní [REDAKCE], nar. [REDAKCE], proto Vás tímto opětovně vyrozumíváme a právu vyjádřit se k podkladům rozhodnutí v řízení pod sp.zn. [REDAKCE] – Odměna pěstouna.

Ustanovení § 36 odst. 3 správního řádu stanoví: „Nestanoví-li zákon jinak, musí být účastníkům před vydáním rozhodnutí ve věci dána možnost vyjádřit se k podkladům rozhodnutí.“

V souladu s citovaným ustanovením máte právo vyjádřit se k podkladům rozhodnutí. Své vyjádření můžete zaslat písemně nebo podat ústně do protokolu na Úřadu práce České republiky – Krajské pobočce v Brně, Kontaktním pracovišti Brno-město, Polní 1011/37, Štýřice, 639 00 Brno 39, a to nejpozději do 8 dnů od doručení tohoto vyrozumění. Pokud Vám stanovená lhůta nevyhovuje, je možné před jejím uplynutím sjednat náhradní termín např. telefonicky.

Posouzení, zda se jedná o případ hodný zvláštního zřetele

Odměna pěstouna náleží osobě pečující nebo osobě v evidenci, která je rodičem nebo prarodičem otce nebo matky svěřeného dítěte, pouze v případech hodných zvláštního zřetele, zejména s ohledem na sociální a majetkové poměry osoby pečující nebo osoby v evidenci a jejich rodiny a s přihlédnutím ke zdravotnímu stavu dítěte (§ 47j odst. 3) ZSPOD). Přitom situace „hodné zvláštního zřetele“ nejsou zákonem nijak vymezeny. Daná situace je hodna zvláštního zřetele, neboť nezletilé jsou dcerami dcery žadatelky, která byla Rozsudkem Městského soudu v Brně omezena ve svéprávnosti a jejím opatrovníkem byla jmenována žadatelka. Otec nezletilých není znám. Argumentace, že nezletilé jsou v péči žadatelky od narození a že nedošlo k poklesu příjmů Skutečnost, že vykazované příjmy neklesly, je zavádějící. Příjmy je třeba posuzovat vždy v kontextu s výdaji, tedy jako reálná schopnost pokrýt danými příjmy veškeré výdaje rodiny, a to se zachováním žádoucí kvality péče o nezletilé, podmíněné schopností zajistit potřeby nezletilých dětí a zajistit jejich nejlepší zájem. Jestliže jsou děti v péči žadatelky od narození, je zcela logické a nezpochybnitelné, že potřeby dítěte se za 7 let u jedné a 4 roky u druhé výrazně mění a tím se výrazně mění i výdaje na zabezpečení jejich potřeb.

Úhrada potřeb dítěte

Ve zdůvodnění je uvedeno, že nezletilé jsou zabezpečeny Úhradou potřeb dítěte. Toto tvrzení není na místě, neboť se nejedná o úhradu potřeb dítěte, ale příspěvek na úhradu potřeb dítěte. Ze samotného označení „příspěvek na úhradu potřeb dítěte“ je patrné, že uvedené částky nepředstavují plnou míru finančního vyjádření takových potřeb dítěte (§ 47f ZSPOD).

Vyživovací povinnost prarodiče

Charakter a účel výživného na nezletilé děti, stanoveného prarodičům, lze označit termínem „doplňkové“. Jedná se o výživné, jehož účelem je dorovnání výživného odpovídajícího odůvodněným potřebám dítěte v případě, že výživné stanovené rodičům je nedostatečné k zajištění potřeb dítěte. Přitom obě nezletilé děti byly svěřeny do péče účastnice řízení a jejich matce bylo stanoveno výživné v částce zcela nedostačující, neboť matka je v invalidním důchodu. Otec znám není, tudíž nebylo možné uplatnění vyživovací povinnosti vůči otci.

E. 4 PARTICIPACE DÍTĚTE

Výbor pro práva dítěte 66 označil na svém 51. zasedání v roce 2009 ve všeobecném komentáři č. 12 k Úmluvě o právech dítěte právo dítěte být vyslechnuto, článek 12 UPD, za jeden ze čtyř hlavních principů UPD. Ostatními hlavními body jsou právo na zákaz diskriminace, právo na život a možnosti rozvoje a právo na rozhodování s primárním ohledem na nejlepší zájmy dítěte. Od přijetí UPD v roce 1989 bylo dosaženo velkých pokroků v rozvoji legislativy, zásad a metodologií, které zajišťují implementaci článku 12. V posledních letech dochází k širokému rozvoji zásad označovaných pojmem „participace“. Tento termín je široce používán k popisu probíhajících procesů, mezi něž patří sdílení informací a dialog mezi dětmi a dospělými založený na vzájemném respektu, při kterém děti mohou sledovat, jak jsou jejich názory a názory dospělých brány v úvahu při vytváření závěrů v daných procesech.

Článek 12 UPD nestanoví žádný věkový limit pro právo dítěte na vyjádření vlastního názoru a zrazuje smluvní státy od stanovení věkových limitů, ať už v zákonech nebo v praxi, které by omezovaly právo dítěte být vyslechnuto ve všech záležitostech, které se jej týkají. Výzkumy prokázaly, že dítě je schopno svůj názor vyjádřit už od nejútlejšího věku, přestože zatím nemusí být schopné je vyjádřit slovně. Z tohoto důvodu úplná implementace článku 12 vyžaduje uznání a respektování neverbálních forem komunikace včetně hry, řeči těla, mimiky nebo kreslení a malování, což jsou prostředky, kterými jsou i velmi malé děti schopny vyjádřit své pochopení, volby a přání. Postačí, když dítě situaci rozumí natolik dostatečně, aby bylo schopné k záležitosti vyjádřit svůj vlastní názor.

Odstavec 2 článku 12 uvádí, že příležitost k vyslechnutí musí být poskytnuta obzvláště „v každém soudním nebo správním řízení, které se dítěte dotýká“. Výbor zdůrazňuje, že toto ustanovení platí pro všechna relevantní soudní řízení týkající se dítěte, a to bez omezení. Patří sem například odloučení rodičů, svěření do opatrovnictví nebo péče, adopce, děti ve střetu se zákonem, dětské oběti fyzického a psychického násilí, sexuálního zneužívání nebo jiných zločinů, zdravotní péče, sociální zabezpečení, děti bez doprovodu, děti žádající o azyl nebo uprchlické děti, oběti ozbrojeného konfliktu a dalších mimořádných událostí. Mezi typická správní řízení patří například rozhodování o vzdělání, zdraví, prostředí, životních podmínkách nebo ochraně dítěte. Výbor doporučuje, aby smluvní státy prostřednictvím legislativy, nařízení a směrnic zajistily, že budou názory dítěte vyslechnuty a zváženy, a to také při rozhodování o umístění do pěstounské nebo ústavní péče, při vypracování plánů péče a jejich revizi a při rozhodování o návštěvách rodičů a rodiny. Výbor vyzývá všechny smluvní státy, aby v případech, kdy je to možné, informovaly dítě o důsledcích adopce, kafaly nebo jiného umístění a umožnily legislativní zaručení vyslechnutí názoru dítěte.

E. 5 NEJLEPŠÍ ZÁJEM DÍTĚTE

Posuzování zájmu dítěte je jedinečná činnost, jež by měla být prováděna ve světle konkrétních okolností každého dítěte. Tyto okolnosti souvisejí s individuálními vlastnostmi každého dítěte, jako je mezi jinými věk, pohlaví, úroveň vyspělosti, zkušenosti, příslušnost k menšinové skupině, fyzické, smyslové či mentální postižení, stejně jako sociální a kulturní prostředí, ve kterém se dítě či děti nacházejí, jako je přítomnost či absence rodičů, zda s nimi dítě žije; kvalita vztahů mezi dítětem a jeho příbuznými či vychovateli; bezpečnost prostředí; existence jiné dostupné alternativy v rodině, širší rodině či u opatrovníků atd. (Výbor pro práva dětí, IX. Obecný komentář č. 14, 2013 k čl. 3 odst. 1) UPD) 67.

Faktory, které musí být zohledněny při posuzování nejlepšího zájmu dítěte, jsou:

- a) názory dítěte;
- b) identita dítěte (pohlaví, sexuální orientace, národnost, náboženství a přesvědčení, kulturní příslušnost a osobnost);
- c) ochrana rodinného prostředí a udržování vztahů;
- d) péče, ochrana a bezpečí dítěte;
- e) zranitelné postavení dítěte;
- f) právo dítěte na zdraví;
- g) právo dítěte na vzdělání.

VI.1 DÁVKY PĚSTOUNSKÁ PÉČE

ZPP 68 § 5 příspěvek na úhradu potřeb dítěte, § 8 odměna pěstouna, § 8 odst. 1) odměna nenáleží, je-li pěstounem rodič (prarodič) otce nebo matky dítěte. V případech zvláštního zřetele hodných může však být přiznána odměna za výkon pěstounské péče i těmto občanům.

ZSPOD 69 uvádí, že nárok na výplatu dávky pěstounské péče vzniká na základě vykonatelnosti rozhodnutí soudu o svěřením dítěte do péče osoby, která má zájem stát se pěstounem, splněním podmínek stanovených tímto zákonem pro vznik nároku na dávku pěstounské péče a na její výplatu a podáním žádosti o přiznání dávky pěstounské péče (§ 47p odst. 2) ZSPOD). Dávkami pěstounské péče jsou a) příspěvek na úhradu potřeb dítěte, b) odměna pěstouna, c) příspěvek při převzetí dítěte, d) příspěvek na zakoupení osobního motorového vozidla, e) příspěvek při ukončení pěstounské péče (§ 47e ZSPOD). Nárok na příspěvek na úhradu potřeb dítěte má nezletilé nezaopatřené dítě svěřené do pěstounské péče. Příspěvek na úhradu potřeb dítěte se vyplácí osobě pečující (§ 47f odst. 1) ZSPOD). Nárok na odměnu pěstouna má osoba pečující a osoba v evidenci (§ 47i odst.1) ZSPOD).

PŘÍPAD
HODNÝ
ZVLÁŠTNÍHO
ZŘETELE

Odměna pěstouna náleží osobě pečující nebo osobě v evidenci, která je rodičem nebo prarodičem otce nebo matky svěřeného dítěte, pouze v případech hodných zvláštního zřetele, zejména s ohledem na sociální a majetkové poměry osoby pečující nebo osoby v evidenci a jejich rodiny a s přihlédnutím ke zdravotnímu stavu dítěte (47j odst. 3) ZSPOD). Prarodiče dítěte mají automatický nárok na všechny dávky pěstounské péče s výjimkou odměny pěstouna, která je podle § 47j odst. 3 zákona o sociálně-právní ochraně dětí poskytována prarodičům a dalším přímým předkům dítěte v případech „hodných zvláštního zřetele“.

Podmiňování vzniku nároku rodiče nebo prarodiče otce nebo matky svěřeného dítěte na odměnu pěstouna existencí situace „hodné zvláštního zřetele“ je sporné a zakládá právní nejistotu. Tyto situace nejsou zákonem nijak vymezeny/specifikovány, jsou ponechány ve vágní formě a tím je vyhodnocení, zda se o takovou situaci jedná, ve zcela subjektivní rovině.

V rámci novelizace ZSPOD má být, dle sdělení Bc.Šoustala, ministerského rady Oddělení koncepce náhradní rodinné péče MPSV, toto hledisko odstraněno. 70

68 Zákon č. 452/1992 Sb., o pěstounské péči

69 Zákon č. 359/1999 Sb. o sociálně-právní ochraně dětí

70 Bc. Radek Šoustal, MPSV - Seminář Sociálně právní ochrana dětí – aktuální otázky náhradní péče, Na dlani o.p.s., Olomouc 16.4.2019

Jedním z argumentů zpochybňujících legitimitu příbuzenské pěstounské péče je některými odborníky zmiňovaná zkušenost s „finanční motivací“ v některých případech příbuzenské pěstounské péče, kdy rodina dítěte záměrně jedná tak, aby došlo ke svěření dítěte do pěstounské péče někomu z příbuzných. Cílem takového jednání je, dle těchto odborníků, získat na dítě dávky pěstounské péče, přičemž rodič dítěte je přitom schopen se o dítě postarat. Tato argumentace je zpochybněna těmito odborníky konstatováním, že dokazování takového účelového jednání je velmi složité, ne-li nemožné.

Zcela určující pro řešení otázky dávek pěstounské péče u příbuzenských pěstounů/prarodičů je vycházení z předpokladu přechodu vyživovací povinnosti na prarodiče.

Vyživovací povinnost k dětem z rodičů na prarodiče by neměla přecházet v případě, že neschopnost plnění vyživovací povinnosti rodiči je výsledkem jejich úmyslného jednání vedoucího k neschopnosti hradit výživné, či výživné dostatečné. Otázkou je přechod vyživovací povinnosti z rodičů na prarodiče vůbec, pokud dítě rodiče má, neboť vyživovací povinnost je v první řadě povinností rodičů.

SROVNÁNÍ NRP A ÚSTAVNÍ VÝCHOVY Z HLEDISKA NÁKLADŮ VEŘEJNÝCH ROZPOČTŮ ⁷¹

Srovnáním nákladů veřejných rozpočtů na financování péče o ohrožené děti se podrobně zabýval PhDr. Miloslav Macela, odborník s mnohaletými zkušenostmi z působení ve veřejné správě a spoluautor novely ZSPOD. Z jeho studie jednoznačně vyplynulo, že nejnákladnější je ústavní výchova (zajištění třísměnného provozu a z toho plynoucí personální nároky aj.). Upozorňuje i na důsledky plánované transformace ústavní výchovy, jejímž cílem je, mimo jiné, snižování kapacit jednotlivých zařízení, což povede, v případě realizace, k dalšímu navýšení průměrných nákladů na ústavní výchovu. Závěr je tak jednoznačný - náhradní rodinná péče představuje pro děti, které jsou nuceny opustit vlastní rodinu, vhodnější a zároveň ekonomičtější řešení.

Typ intervence		Náklady na dítě/měsíc (Kč)
Terénní práce s rodinou		7 249
Náhradní rodinná péče		19 984
Ústavní péče		44 570
v tom	Dětské domovy	36 323
	Dětské domovy se školou	54 422
	Výchovné ústavy	74 203
	Dětské domovy pro děti do 3 let	55 111
	Domovy pro osoby se zdravotním postižením	27 690
	Zařízení pro děti vyžadující okamžitou pomoc	22 800
	Diagnostické ústavy	69 103

Zdroj: PhDr. Miloslav Macela, časopis Obec a finance 3/2018

Společnost SocioFaktor ve své práci „Návrh optimalizace řízení systému ochrany práv dětí a péče o ohrožené děti“, zpracované pro MPSV, vyčíslila průměrné roční náklady na jedno dítě v pěstounské péči na 137 tisíc Kč. Zatímco v dětském domově jde o 281 tisíc Kč.

71 PhDr. Miloslav Macela, časopis Obec a finance 3/2018,

VII. ZÁVĚRY - NÁVRHY

I. 2 RODINA Z POHLEDU PRÁVNÍHO

Vymezení rodiny: Rodina je společenství osob, které jsou vzájemně spjaty pokrevními svazky manželstvím, srovnatelným právním vztahem nebo adopcí, jejichž hlavním cílem je řádná výchova dětí, vzájemná podpora a pomoc při naplňování potřeb života, a to podle osobních a majetkových poměrů, schopností a možností tak, aby životní úroveň všech členů tohoto společenství byla zásadně srovnatelná.

IV. 2 VÝŠE VÝŽIVNÉHO

Při projednávání návrhu prarodiče na svěřeni dítěte do pěstounské péče prarodiče je třeba (v souladu s rozhodnutím Ústavního soudu ze dne 16. 6. 2011, sp. zn. III. ÚS 1303/11, nálezem Ústavního soudu ze dne 6. 2. 2008, sp. zn. IV. ÚS 1181/07, § 910 odst. 3) a § 913 odst. 2) NOZ, aby soud pečlivě posoudil, do jaké míry a zda přešla vyživovací povinnost k dítěti na prarodiče a současně, zda nedostatečnost hrazeného výživného ze strany rodičů dítěte je výsledkem nedůslednosti, tedy nekonání prarodiče, či úmyslného jednání rodiče, jehož důsledkem je neschopnost hradit výživné, či výživné dostatečné.

Otázkou je přechod vyživovací povinnosti z rodičů na prarodiče vůbec, pokud dítě rodiče má, neboť vyživovací povinnost je v první řadě povinností rodičů. Pokud bychom uplatňovali morální aspekt přechodu povinnosti na prarodiče, pak lze takovéto morální vynucování považovat za účelově falešné, neboť i tato morální povinnost je v první řadě na rodičích.

V. 2 MOŽNÉ DEFINOVÁNÍ A NAHRAZENÍ NRP TERMÍNEM NP

Nahrazení termínu NRP termínem NP „náhradní péče“: Lze považovat za vhodné upustit od užívání termínu náhradní rodinná péče a používat termín náhradní péče, definovat ji a současně určit její formy.

Náhradní péčí je svěřeni dítěte do péče jiné osoby než rodiče k zajištění výkonu osobní péče o dítě v případech, kdy rodiče nemohou nebo nechtějí sami osobní péči vykonávat. V tomto smyslu se za náhradní péči považuje a) svěřeni dítěte do péče jiné osoby, b) pěstounská péče, c) poručenství v případě osobní péče poručníka o dítě, d) opatrovnictví v případě osobní péče opatrovníka o dítě.

Zahrnovat osvojení do forem NRP respektive náhradní péče nemá již ze samotné podstaty osvojení opodstatnění, neboť osvojením vzniká rodina nová, založená právním aktem.

Takové vymezení je i v souladu s vymezením „osoby pečující“, jak je uvedeno v § 4a písm.b) ZSPOD, osobou pečující o dítě (dále jen „osoba pečující“) je jiná fyzická osoba odpovědná za výchovu dítěte, která je 1. pěstounem, 2.poručníkem, 3. které bylo dítě svěřeno do péče.

VI. 2 PODMÍNKY PRO USTANOVENÍ PĚSTOUNEM

Způsobilost: Osoba, která má zájem stát se pěstounem, musí být osobou bezúhonnou, plně svéprávnou, musí splňovat osobní předpoklady, zejména morální a zdravotní a musí mít bydliště na území České republiky. Svým způsobem života a života své rodiny musí zaručovat výkon pěstounské péče ku prospěchu svěřeného dítěte.

Jestliže byl příbuzný shledán vyhovujícím pro svěření dítěte do péče jiné osoby podle § 954, měl by vyhovovat i svěření dítěte do pěstounské péče podle § 962. Jelikož je v praxi, při projednávání návrhu příbuzného/prarodiče, žadatel posuzován způsobem odpovídajícím svým rozsahem a zaměřením ustanovení § 27 odst. 2) písm. b) ZSPOD a většinou se jedná o žadatele, který již má dítě, o kterém se jedná, v osobní péči na základě rozhodnutí soudu o svěření do péče jiné osoby, je otázkou opodstatněnost takového posuzování.

C/ SPECIFIKA SOCIÁLNĚ VYLOUČENÝCH SKUPIN

V kontextu s § 27 odst. 1) písm. e) ZSPOD nelze zatížení žadatele exekucemi posuzovat jako nesplnění požadavku bezúhonnosti v souvislosti s posuzováním vhodnosti žadatele o pěstounskou péči a obecně jako důvod, pro který může být uchazeč o pěstounskou péči posouzen jako osoba nevyhovující.

E.1 OBECNÍ ÚŘAD OBCE S ROZŠÍŘENOU PŮSOBNOSTÍ

Pokud se v případě projednávání svěření do pěstounské péče na základě návrhu příbuzného dítěte nebo osoby blízké dítěti nebo jeho rodině nejedná o zprostředkování, nelze uplatňovat ustanovení zákona, upravující postup obecního úřadu obce s rozšířenou působností v případech zprostředkování.

VI. 4 DÁVKY PĚSTOUNSKÉ PÉČE

Podmiňování vzniku nároku rodiče nebo prarodiče otce nebo matky svěřeného dítěte na odměnu pěstouna existencí situace „hodné zvláštního zřetele“ je nešťastné. Tyto situace nejsou zákonem nijak vymezeny/specifikovány, jsou ponechány ve vágní formě a tím vyhodnocení, zda se o takovou situaci jedná, je ve zcela subjektivní rovině.

Vyživovací povinnost k dětem z rodičů na prarodiče by neměla přecházet v případě, že neschopnost plnění vyživovací povinnosti rodiči je výsledkem jejich úmyslného jednání vedoucího k neschopnosti hradit výživné, či výživné dostatečné.

POUŽITÉ ZKRATKY:

NOZ	Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník
NRP	Náhradní rodinná péče
OZO	Císařský patent 946/1811 Sb.z.s., obecný zákoník občanský
PP	Pěstounská péče
PD	Pěstounská péče na přechodnou dobu
SMB	Vyhláška statutárního města Brna č. 20/2001, kterou se vydává Statut města Brna
UPD	Úmluva o právech dítěte (The United Nations Convention on the Rights of the Child)
ZPP	Zákon č. 50/1973 Sb., o pěstounské péči
ZPR	Zákon č. 265/1949 Sb., o právu rodinném
ZR	Zákon č. 94/1963 Sb., o rodině
ZSPOD	Zákon č. 359/1999 Sb. o sociálně-právní ochraně dětí
ZZŘS	Zákon č. 292/2013 Sb., o zvláštních řízeních soudních